

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗДАТНОСТІ ДО ВЗАЄМОДІЇ
РОДИНАМИ ДІТЕЙ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 241 групи
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми 012 Дошкільна освіта
Одірова Людмила
Керівник: канд. пед. наук,
доцент Анісімова О.Е.
Рецензент: к. пед. наук, доцент
Ільїна Н.В.

-

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Науково-теоретичні засади здійснення взаємодії у професійній діяльності вихователів закладів дошкільної освіти	7
1.1. Теоретичний аналіз проблеми дослідження.....	7
1.2. Професійні компетентності вихователів закладів дошкільної освіти.....	21
1.3. Взаємодія вихователів закладів дошкільної освіти з родинами вихованців.....	26
РОЗДІЛ 2. Експериментальна перевірка ефективності засобів формування здатності до взаємодії з родинами у майбутніх вихователів ЗДО	39
2.1. Стан сформованості здатності до взаємодії з родинами дітей у майбутніх вихователів ЗДО.....	39
2.2. Методи, прийоми та форми формування у майбутніх вихователів ЗДО здатності до взаємодії	43
2.3. Аналіз результатів формувального експерименту.....	53
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	78
Додаток А. Анкети для батьків вихованців ЗДО.....	78
Додаток Б. Анкета для майбутніх вихователів ЗДО.....	83
Додаток В. Анкета для вихователів закладів дошкільної освіти...	86

ВСТУП

Освіта в Україні знаходиться на новому етапі реформування. Пошук шляхів реалізації освітніх завдань щодо підготовки фахівців педагогічної галузі породжує протиріччя між запитом суспільства та реаліями освітньої практики.

Для успішної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти необхідна професійна мотивація та уміння практичної діяльності, які формуються під час фахової підготовки.

Основним в роботі кожного закладу дошкільної освіти є збереження та зміцнення психічного здоров'я вихованців, їх інтелектуальний і творчий розвиток, забезпечення умов для зростання особистості. Успішне здійснення цієї відповідальної роботи неможливо у відриві від сім'ї, оскільки батьки – це найперші вихователі дитини з моменту його народження.

Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту», зміст якого засвідчує педагогізацію батьків, які зобов'язані закласти основи фізичного, морального та інтелектуального розвитку особистості дитини. Зміни передбачаються в роботі дошкільного закладу з сім'єю.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні одним з основних визначає принцип співробітництва дошкільної установи з батьками. У дитячому садку наувні умови для участі батьків в освітньому процесі через різноманітні форми спільної діяльності.

Співпраця – це основа взаємодії батьків і закладу дошкільної освіти, тобто взаємне визначення цілей діяльності, спільний розподіл ресурсів, сил, предмета діяльності, в залежності від можливостей кожного учасника. А також, спільний контроль та оцінка результатів спільної роботи, планування нових завдань, цілей і результатів.

Проблема взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками вихованців останнім часом потрапила до переліку найактуальніших.

Завдання педагогів дошкільного закладу – допомогти батькам в ефективному вихованні своїх дітей.

Виникає протиріччя, яке можливо вирішити за допомогою методичної роботи: протиріччя між необхідністю взаємодії з батьками вихованців у закладі дошкільної освіти та недостатністю методичних рекомендацій для педагогів з даного питання.

Над дослідженням освітнього процесу у закладі дошкільної освіти працювало багато науковців. Результатом є розроблення методичних рекомендацій для педагогів ЗДО щодо організації та здійснення роботи з батьками: Г.В.Бєленька, Н.І.Богданець-Білокаленко, О.Л.Богініч, Ю.О.Волинець, О.В.Коваленко, А.В.Кишинська, М.А.Машовець, Н.І.Мельник, О.А.Половіна.

Недостатність спеціальних досліджень, присвячених даній проблемі зумовила вибір теми дослідження - ***Формування в майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти здатності до взаємодії з родинами дітей.***

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалося в межах науково-дослідної теми кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету «Формування професійної компетентності кадрового потенціалу дошкільної та початкової освіти у системі суспільних трансформаційних процесів».

Мета дослідження. Визначити та обґрунтувати основні засоби формування здатності до взаємодії з родинами у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та дослідити їх ефективність.

Відповідно до поставленої мети дослідження було окреслено такі **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми взаємодії педагогів закладів дошкільної освіти з родинами.

2. Розкрити професійні компетентності вихователів закладів дошкільної освіти та визначити значення їх взаємодії з родинами дітей.

3. Дослідити стан сформованості здатності до взаємодії з родинами дітей у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та у вже залучених до професійної діяльності педагогів-практиків.

4. Розробити форми, методи та прийоми формування здатності до взаємодії з родинами у майбутніх вихователів та перевірити їх ефективність.

Об'єкт дослідження – освітній процес у закладі вищої освіти

Предмет дослідження – зміст, форми та засоби формування здатності до взаємодії з родинами у майбутніх вихователів ЗДО

Гіпотеза дослідження. Взаємодія з родинами вихованців ЗДО буде успішною, якщо: враховуються і використовуються різноманітні форми роботи з батьками (традиційні і нетрадиційні); зміст заходів передбачає врахування вікових особливостей дітей дошкільного віку.

З метою реалізації завдань дослідження, забезпечення вірогідності його результатів під час роботи використано такі теоретичні та емпіричні **методи: теоретичні** – вивчення нормативних документів і праць з актуальних проблем дошкільної освіти, критичний аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури, аналіз науково-методичного забезпечення дошкільної освіти; **емпіричні** – спостереження за вихованням дітей дошкільного віку у ЗДО й аналіз результатів освітнього процесу; педагогічний експеримент; кількісний та якісний аналіз експериментальних даних.

Наукова новизна дослідження: виявлено і перевірено зміст, методи та засоби формування здатності до взаємодії з родинами в майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Практична значущість дослідження визначається тим, що розроблено рекомендації для вихователів ЗДО та батьків дітей щодо встановлення партнерської взаємодії.

Результати дослідження можуть бути використані в підготовці фахівців з дошкільної освіти в процесі викладання курсу «Дошкільна педагогіка» та в післядипломній освіті педагогів дошкільного фаху.

Апробація результатів дослідження. Апробацію одержаних результатів здійснено шляхом їх оприлюднення на засіданнях кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету та в статті «Формування у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти здатності до взаємодії з родинами дітей», що вийшла з друку 2020-2021 навчального року в збірці студентських наукових праць ХДУ «Магістерські студії».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

Науково-теоретичні засади здійснення взаємодії у професійній діяльності вихователів закладів дошкільної освіти

1.1. Характеристика основних понять дослідження

Педагогічна взаємодія становить суть освітньої діяльності. Тому для розвитку педагогічної теорії і практики важливо дослідити її.

Термін «взаємодія» складається з двох коренів – «взаємо» і «дія». Взаємний, згідно зі словником С. Ожегова, означає «обопільний, який стосується обох сторін» [44].

У педагогічній взаємодії передбачається участь різних сторін, але це зовсім не означає, що цих сторін може бути лише дві (як на це вказує визначення «обопільний»). Педагогічна взаємодія означає: контакт у діаді (два учасники, прямо або опосередковано залучені до навчального процесу), тріаді (й далі за збільшенням кількості учасників: вихователь, діти, батьки або психолог, логопед, методист тощо), групі як сукупному суб'єкті, що відрізняється за складом, характером виконуваної діяльності (дитячий колектив, педагогічний колектив, батьківський комітет тощо); складний взаємозв'язок суспільних явищ – системи освіти, суспільства, соціального замовлення тощо. Згідно з конкретною ситуацією педагогічна взаємодія може трактуватися по-різному [61, с.123].

Педагогічна взаємодія неможлива без процесу впливу, що відображається у вчинках і поведінці дітей, педагогів, батьків. Вона складається в певні події, іноді формує традиції, пов'язані з розвитком колективу, базується на конкретних навчальних діях.

Взаємодія складається з двох взаємозумовлених форм діяльності. Одна з них – та, що навчає, передає досвід, накопиченого людством, а

друга – та, що навчається, тобто спрямована на набуття суспільного досвіду, на трансформацію його в особистий досвід [63, с.14].

Отже, педагогічна взаємодія становить суть освітнього процесу. Це – узгоджена діяльність педагога і дітей, спрямована на досягнення спільних цілей та результатів, на вирішення важливих завдань.

Науковці досліджують педагогічну взаємодію з кінця 1960-х років, що знайшло відображення у принципах навчання та виховання (як зв'язок теорії з практикою, принцип виховуючого навчання, принцип поєднання індивідуального й колективного підходів до організації освіти); у поєднанні різних принципів у педагогічній практиці (наочності й активності, доступності й науковості тощо); у методах навчання та виховання, застосування яких завжди засноване на їх поєднанні, оскільки ефективність педагогічного контакту залежить від правильного підбору різних методів і засобів. Аналіз наукових праць засвідчив, що акцент в осмисленні педагогічної взаємодії зміщується в галузь виховної роботи [58].

У процесі педагогічної взаємодії між людьми встановлюються певні відносини офіційного (підпорядкування, управління тощо) або неофіційного характеру (дружба, любов, ворожнеча тощо).

Визнання того, що сімейне виховання є пріоритетним по відношенню до суспільного, вимагає побудови нових взаємовідносин сім'ї та дошкільного закладу. Новизна цих відносин, які здійснюються як соціальне партнерство, визначається поняттями «співпраця» і «взаємодія». Співпраця означає вільне та довірче спілкування на рівних, де ніхто з партнерів не повинен вказувати, контролювати, оцінювати.

У «Словнику української мови» значення слова «взаємодія» пояснюється таким чином:

- 1) взаємний зв'язок двох явищ;
- 2) взаємна підтримка [61].

Головним компонентом взаємодії у форматі відносин «сім'я – дошкільний заклад» є добровільна особиста взаємодія педагога і батьків щодо проблем, труднощів, невдач, досягнень та успіхів в процесі виховання конкретної дитини в цій сім'ї.

Неоціненною є допомога один одному педагогів і батьків в розумінні психологічних особливостей дитини, у розв'язанні індивідуальних проблем, в оптимізації маршруту розвитку конкретної дитини [57, с. 19].

Успішність освітньої діяльності багато в чому залежить від того, яким чином складаються відносини між дітьми, педагогами та батьками. Для формування плідної співпраці між дорослими і дітьми важливо представляти педагогічний колектив дошкільної установи як єдине ціле, як велику дружну сім'ю, яка живе і розвивається на основі єдиних інтересів і потреб, єдиних для всіх цілей та завдань. Таке уявлення сприяє згуртуванню ЗДО та сім'ї як соціальних партнерів, встановлення взаєморозуміння між ними, створенню комфортних умов та емоційному благополуччю всіх учасників освітньої діяльності [69].

Розкриємо співвідношення впливу та педагогічної взаємодії. Під «впливом» розуміють трансформацію поведінки одної людини під впливом іншої. Вплив може бути спрямованим (переконання, навіювання) і неспрямованим (наслідування, зараження).

Ці поняття перебувають в умовах взаємозумовленості:

– педагогічна взаємодія й вплив можуть бути рівнозначними, підсилюючи й підкріплюючи одне одного в разі, якщо педагог (який уже перебуває в силу обставин у системі педагогічних взаємодій) має сугестивні властивості;

– педагогічна взаємодія може передувати впливові: коли ціннісні орієнтації педагога в певний період починають впливати на процес формування цінностей та світосприйняття студентів або учнів (у

практиці педагогіки такий процес має ненаукові назви «доросли», «дозріли» тощо) [21, с. 12].

Вплив у педагогічному процесі може бути виправданий у випадку вирішення тактичних завдань, але постійний вплив може спричинити негативні наслідки в майбутньому, залежно від особистісних якостей об'єкта впливу: з одного боку, втрату ініціативності, віри в себе, небажання приймати відповідальні рішення тощо, а з іншого, навпаки, може викликати формування позиції індивідуалізму в прагненні зберегти власне «Я», негативізму стосовно суб'єкта впливу [20].

Педагогу необхідно керуватися у своїй професійній діяльності основними дидактичними принципами.

Дидактичні принципи виділяють сучасні педагоги Н. В. Волкова, І. В. Малафіїк, Н. Є. Мойсеюк, М. М. Фіцула.

Розкриємо зміст та значення основних принципів педагогічної взаємодії, що забезпечують високий рівень професійної діяльності педагога.

Відповідно до принципу науковості важливими є професійні знання та застосування їх на практиці. Необхідна обізнаність педагога з нормативними документами щодо організації педагогічного процесу. Слід орієнтуватися у нових досягненнях психології та педагогічної науки. Наукове керівництво педагогічним процесом спонукає не тільки глибоко вивчати й аналізувати навчально-виховний процес, а й створювати оптимальні умови для розкриття потенційних можливостей кожної дитини [33].

Сутнісна характеристика принципу конкретності та діловитості полягає в оперативному, чіткому, конкретному, точному, результативному вирішенні поставлених освітніх завдань.

Згідно з принцип оптимізації необхідним є вибір науково обґрунтованих цілей, засобів, методів керівництва для досягнення найкращих результатів взаємодії вихователя та вихованців.

Урахування принципу перспективності та цілеспрямованості забезпечує прогнозування перспектив розвитку дітей, визначення пріоритетних напрямів роботи з ними.

Суть принципу компетентності й відповідності полягає в тому, що педагог повинен поєднувати теоретичні й практичні знання, знати й глибоко аналізувати теоретичні проблеми сучасної дошкільної освіти. Важливо володіти вмінням узагальнювати педагогічний досвід, й використовувати його у власній професійній діяльності [20].

Чітка системна робота вихователя ЗДО неможлива без володіння навичками ефективного планування.

Сьогодні характер педагогічного процесу та стиль взаємодії має характеристики гуманізації та демократизації. Це забезпечує співпрацю педагогів і дітей.

Принцип гуманізації (лат. «гуманус» – «людяний») передбачає формування стосунків між педагогом і дітьми на основі гуманізму. У центрі професійної діяльності педагога має бути повага до дитини, визнання її гідності, довіра, готовність завжди прийти на допомогу. Такий підхід забезпечує сприятливу атмосферу для розкриття дитячих талантів, здібностей, можливостей [66].

Принцип демократизації передбачає повну відмову від авторитарного стилю керівництва, сприйняття особистості дитини як вищої соціальної цінності, визнання її права на свободу та розвиток здібностей.

Останнім часом особлива увага акцентується на принципі створення толерантного середовища. Його дотримання забезпечує взаємну відповідальність учасників педагогічного процесу, співпереживання, взаємодопомогу, здатність разом долати труднощі. Відповідно до цього принципу дитина повинна відчувати від педагогів та друзів співпереживання. Повинна бути усвідомленість, що педагог і вихованці – члени одного дружнього колективу [13].

Принцип індивідуалізації передбачає врахування індивідуальних якостей дитини.

Проте лише за умови узгодженості вимог родини та закладу освіти можливо досягти реалізації названих принципів. Усі вони мають відображатися у змісті, формах, методах, прийомах організації педагогічної взаємодії.

Отже, єдність і цілісність освітнього процесу забезпечується тісною взаємодією всіх педагогічних систем, виховні впливи яких мають бути скоординовані та гармонізовані.

Педагогічна освіта України вступила в етап реформування. На цьому етапі виникли нові питання, які необхідно вирішувати. Серед них проблема формування професійної компетентності вихователів дітей дошкільного віку [41].

Слово «компетентність» походить від латинського «competentio», воно означає: «досягаю, відповідаю, підходжу».

У тлумачному словнику української мови слово «компетентний» трактується як – «обізнаний у певній галузі, знаючий; той, що за своїми знаннями або повноваженнями має право робити, вирішувати що-небудь» [66].

Компетенція – (від лат. competens – відповідаючий), означає коло повноважень будь-якої установи або особи [59].

Компетенція пояснюється як сфера питань, в яких хто-небудь є добре обізнаним, це коло повноважень підпорядкованих кому-небудь питань та явищ [60].

Нормативне визначення даного поняття: «Компетенція – це сукупність повноважень, прав і обов'язків державного органу, посадової особи, органу суспільної організації або суспільної самодіяльності громадян» [18].

Поняття компетентності визначається ще як спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу.

При цьому поняття компетентності містить набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності [20].

Для того щоб полегшити процес оцінювання компетентностей, пропонується виділити з цього поняття такі індикатори, як набуті знання, вміння, навички та навчальні досягнення.

Національний освітній глосарій дефініцію «компетентність» представляє таким трактуванням, що узгоджується з європейськими підходами: «Компетентність / компетентності (Competence, competency / competences, competencies) за проектом Тюнінг Європейської Комісії: це динамічна комбінація знань, розуміння, умінь, цінностей, інших особистих якостей, що описують результати навчання за освітньою програмою [42].

Компетентності покладені у основу кваліфікації випускника. У Національному освітньому глосарії компетентність (компетентості) трактуються як набуті реалізаційні здатності особи до ефективної діяльності не слід плутати з компетенцією (компетенціями) як наданими особі повноваженнями» [43, с. 32].

У Проекті Національної рамки кваліфікацій поняття «компетентність» визначається як здатність особи, її знання, навички та вміння належним чином виконувати роботу, а компетенція як: продемонстрована здатність особи виконувати завдання та обов'язки за професійним стандартом; здатність і готовність використовувати знання, вміння в умовах навчання або роботи, а також для професійного та особистісного розвитку; надбані навички та вміння працювати [50].

У визначенні поняття «компетентність» науковці дійшли згоди. Її трактують як інтегровану особистісну складову в структурі діяльності, що складається з ряду взаємопов'язаних між собою елементів.

У визначенні поняття «компетенція» залишається позиції, яка традиційно розглядає компетенцію як коло повноважень, або опис (професіограму) діяльності [71].

«Розбудова освітніх структур у Європі» представляє компетенцію як здатність особистості до виконання певної діяльності. Інколи при переході від однини до множини у зарубіжних джерелах термін «компетентність» замінюється терміном «компетенції» замість логічного «компетентності» [67].

У «Енциклопедії освіти» за редакцією В. Г. Кременя дається визначення понять «компетентність» та «компетенція».

Компетентність у навчанні (лат. *competentia* – коло питань, в яких людина добре розуміється) набуває молода людина не лише під час вивчення предмета, групи предметів, а й за допомогою засобів неформальної освіти, внаслідок впливу середовища тощо [16, с. 408].

Компетенції – відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки, необхідна для якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріплений результат [16, с.409].

Сучасна парадигма освіти кінця ХХ століття була переорієнтована, на думку С. Архангельського, на формування потреб особистості у постійному поповненні та оновленні знань, вдосконаленні умінь і навичок, їх закріпленні та перетворенні на компетенції [1, с. 4].

Зупинимось на якостях особистості випускника закладу вищої освіти. Болонський процес потребує єдиного розуміння змісту кваліфікацій та їхніх рівнів в усіх програмах.

Опис якостей особистості випускника ЗВО в межах компетентнісного підходу і визначення шляхів формування цих якостей на сьогодні лишається одним із тактичних завдань, оскільки дозволяє окреслити компетентність педагога з врахуванням викликів часу [28].

Науковці-дослідники виокремлюють такі професійні компетенції:

- базові компетенції, що формуються на основі знань умінь, здібностей, що легко фіксуються, виявляються у певних видах діяльності;

- ключові компетенції – надзвичайно складні для обліку і виміру, що проявляються в усіх видах діяльності, в усіх взаєминах особистості зі світом, характеризують духовний світ особистості та сенс її діяльності.

Існують й інші класифікації:

- стандартні професійні компетенції – ті, без яких неможливе нормальне функціонування особистості чи організації;

- ключові професійні компетенції – ті, що забезпечують конкурентоспроможність фахівця чи організації на соціально-економічному ринку, вигідно відрізняючи їх від аналогічних представників;

- провідні – спрямовані на «створення» майбутнього, які проявляються в інноваційності, креативності, динамічності та діалогічності (кооперативності, децентрації, полікультурності) [2].

У педагогічній науці особлива увага приділяється професійній компетентності та професійним компетенціям педагога: викладача, вчителя, вихователя.

Науковець у галузі психології А. Маркова об'єднала вміння, що забезпечують ефективність викладання та особистісні якості педагога. Вона зазначає, що професійна компетентність педагога полягає у такій праці, у якій на високому рівні здійснюється педагогічна діяльність, педагогічне спілкування, реалізується особистість педагога, в якій досягаються певні результати у навчанні і вихованні дітей [32].

Зміст професійно-особистісних компетенцій викладача ХХІ сторіччя детально і аргументовано розкрито Т. Ісаєвою. Автор виділяє такі компетенції, як: адаптаційно-цивілізаційні; соціальні; соціальноорганізаційні; професійні (предметні/методичні) – сукупність знань, умінь, методів навчання, способів трансляції професійно-

корпоративного досвіду, обумовлених специфікою дисципліни і дібраних у відповідності з педагогічною системою, якої дотримується викладач; комунікативні; ціннісно-сміслові – що забезпечують людині збереження «самості» у будь яких умовах [22].

Національна освіта перебуває у процесі реформування. Інноваційні процеси торкнулися і дошкільної освіти, яка є одним із важливих і вирішальних етапів у житті особистості і закладає підвалини освіти впродовж життя.

Педагоги закладів дошкільної освіти спрямовують свої зусилля на всебічний розвиток особистості, організовують освітній процес у ЗДО і їхня місія надзвичайно важлива. Проте вони не єдині, хто опікується дітьми дошкільного віку. Одне з перших місць у формуванні особистості дитини займають батьки, сім'ї вихованців. Тому поєднання зусиль всіх зацікавлених у впевненому старті й подальшому житті дітей є дуже актуальним питанням [17, с. 58].

Одним з важливих напрямів роботи ЗДО є взаємодія з батьками, яка здійснюється на підставі низки нормативно-правових документів, зокрема, Закону України «Про освіту», який «регулює суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти» [51].

У документі наголошено, що «положення цього та спеціальних законів щодо батьків стосуються також інших законних представників здобувачів освіти. Батьки, інші законні представники реалізують відповідні положення цього закону та спеціальних законів стосовно осіб, які не досягли повноліття, а також відповідно до законодавства стосовно осіб, дієздатність яких обмежена» [51].

Згідно з нормами закону батьки є одними з учасників освітнього процесу, яким надано певні права та обов'язки. У документі визначено напрями співпраці батьків із закладами освіти, а саме: здійснення освітнього процесу, громадське самоврядування в установах та фінансування закладів освіти.

Функціонування дошкільної освіти в державі регламентується спеціальним законодавчим актом – Законом України «Про дошкільну освіту [49].

Документом визначено «правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку системи дошкільної освіти, яка забезпечує розвиток, виховання і навчання дитини, ґрунтується на поєднанні сімейного та суспільного виховання, досягненнях вітчизняної науки, надбаннях світового педагогічного досвіду, сприяє формуванню цінностей демократичного правового суспільства в Україні».

Галузевим законодавчим актом визначено роль сім'ї у дошкільній освіті та встановлено відповідальність батьків та осіб, які їх замінюють, за здоров'я, навчання та виховання дітей дошкільного віку, здобуття ними освіти відповідного рівня. Передбачено також функціонування різних типів ЗДО, що, своєю чергою, дає підстави для організації широкої співпраці з батьками та законними представниками дітей дошкільного віку «для задоволення освітніх, соціальних потреб, організації корекційно-розвиткової роботи у складі закладів дошкільної освіти» [49].

Згідно з нормами Закону про заклади дошкільної освіти, на які покладено повноваження здійснювати взаємодію з сім'ями вихованців, є «осередками поширення серед батьків психолого-педагогічних та фізіологічних знань про дітей дошкільного віку». Деталізовано напрями співпраці батьків із ЗДО. Зазначено, що батьки можуть долучатися до організації освітнього процесу в установі, зокрема, у запровадженні додаткових освітніх послуг. Заклади дошкільної освіти можуть

узгоджувати з батьками гнучкий режим роботи закладу. Законом передбачено залучення батьків до управління закладом дошкільної освіти.

Така норма реалізується через включення до складу педагогічних рад голів батьківських комітетів, запрошення на засідання педагогічних рад батьків та осіб, які їх замінюють, з наданням їм права дорадчого голосу, функціонування органів батьківського самоврядування.

Після набуття чинності нового Закону України «Про освіту» 28 вересня 2017 р. в Закон України «Про дошкільну освіту» внесено зміни, які на законодавчому рівні закріпили інклюзивну освіту в ЗДО. В цьому напрямі освітні установи розгортають співпрацю з батьками та законними представниками дітей з особливими освітніми потребами.

У Базовому компоненті дошкільної освіти [3] зазначено, що формування особистості дошкільника забезпечується зусиллями батьків, педагогів, психологів, що передбачає залучення батьків вихованців до співпраці і спрямовує педагогічний колектив ЗДО на організацію роботи в цьому напрямі.

Низка програм дошкільної освіти зосереджує увагу на важливості зазначеного напрямку діяльності. Зокрема, в освітній програмі для дітей «Дитина» [11].

Проблемі взаємодії ЗДО з батьками вихованців присвячено розділ «Сім'я і дитячий садок» програми «Дитина в дошкільні роки». У ньому розглянуто методологічний інструментарій для організації та здійснення спільної діяльності освітніх установ для дітей дошкільного віку та їхніх законних представників [10].

Проте призначені вони як для педагогів, так і для батьків і містять відомості про психофізіологічний розвиток дітей, уніфіковані показники компетентності кожної вікової групи. Програми орієнтують дорослих на спільні дії у розвитку, вихованні та навчанні дітей дошкільного віку.

Програма «Впевнений старт»: спрямовує батьків та педагогів на взаємодію в освітньому процесі дошкільників, «враховуючи різну періодичність, тривалість охоплення дітей організованими освітніми впливами в умовах тієї чи іншої форми здобуття дошкільної освіти» [7].

Низку програм для організації взаємодії та координації спільних дій педагогів ЗДО та батьків оприлюднено на сайті Міністерства освіти і науки України [67].

Більшою деталізацією процесу формування ефективної взаємодії ЗДО з батьками вирізняються методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України [36].

У документі зазначено, що співпраця педагогічного колективу з батьками полягає у створенні сприятливих умов для виховання здорової, соціально адаптованої, всебічно розвиненої дитини.

Завдання цієї співпраці:

- формування у педагогічних працівників та батьків позитивного ставлення до взаємодії, спонукання їх до дій і моделей поведінки, орієнтованих на взаєморозуміння та взаємоповагу;
 - сприяння інтеграції родинного виховання в суспільне;
 - заохочення батьків брати активну участь в освітньому процесі;
 - створення інформаційно-просвітницького простору для батьків та інших членів родини, які опікуються вихованням;
 - підвищення фахової майстерності педагогів через ознайомлення з родинним досвідом виховання;
 - узгодження понять, цінностей педагогічної позиції, досягнення єдності педагогічних впливів на дитину в родині та закладі дошкільної освіти.

Запропоновано орієнтовний перелік індивідуальних та групових форм і методів роботи педагогічного колективу з батьками та родинами вихованців. Наголошено на «раціональному поєднанні різних форм роботи, розробленні власних або використанні перевірених на практиці

технологій», необхідності надання педагогічної допомоги батькам у подоланні проблем виховання й навчання дітей.

Закцентовано на широкому використанні інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з батьками, сайту закладу, електронного листування, онлайн-спілкування у закритих групах у соціальних мережах. Вміщено рекомендації щодо залучення представників батьківських комітетів, груп батьківської ініціативи, творчих груп педагогів і батьків до планування роботи ЗДО.

Звернуто увагу на важливість співпраці з батьками майбутніх вихованців. Метою такої діяльності є ознайомлення батьків з принципами та організацією роботи ЗДО, його освітніми завданнями, традиціями, досвідом. Важливим є уточнення відомостей про психологічні та фізичні особливості вихованців, їхні інтереси, особистісні якості у доборі «змісту, методів і способів навчально-виховних дій із дітьми», створення оптимальних умов перебування дитини в ЗДО.

Проблема взаємодії ЗДО з батьками широко дискутується на сторінках фахових видань. Так, науковці Н. Гавриш та К. Крутій зазначають, що інноваційною і прогресивною в новій редакції Закону України «Про дошкільну освіту» є норма щодо відповідальності батьків за здобуття дошкільної освіти. Автори радять педагогам «доносити цю інформацію до батьків і так вибудовувати стосунки з ними, щоб допомогти їм свідомо зайняти активну позицію у вихованні власних дітей» [8, с. 3].

Теоретичним аспектам питання присвячено статтю дослідників Н.Семенової, Д. Бондарчук, Х. Лаврів.

Ставлячи за мету обґрунтувати необхідність взаємодії дошкільного закладу та сім'ї у вихованні дитини, автори аналізують осмислення поняття «взаємодія» з філософської, соціально-психологічної та соціально-педагогічної точок зору. На основі поглядів науковців

кожного із зазначених наукових напрямів простежують становлення дефініції «взаємодія», виокремлюючи важливі аспекти для педагогічної науки [57, с.23].

Подано аналіз поглядів на проблему в працях українських педагогів з обґрунтуванням актуальності та важливості проблеми в педагогічному дискурсі. Розглянуто питання формування вітчизняного нормативно-правового підґрунтя цього напрямку в діяльності ЗДО, на основі аналізу Закону України «Про дошкільну освіту» та Державного стандарту дошкільної освіти – Базовий компонент дошкільної освіти України, інструктивно-методичні листи Міністерства освіти і науки України з питань організації роботи педагогів з батьками.

Здійснивши теоретичний аналіз законодавства, поглядів науковців на проблему, навчально-методичних документів, автори пропонують власне бачення щодо завдань взаємодії ЗДО з батьками.

1.2. Професійні компетентності вихователів закладів дошкільної освіти

Документи «Конвенція ООН про права дитини», Закони України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства» свідчать про зміцнення статусу дошкільного дитинства в Україні. Цей процес обумовлений сучасною міжнародною та державною політикою. Науковці визначають дошкільний вік як базовий етап фізичного, психічного та соціального становлення особистості, обґрунтовують його значущість у її подальшого розвитку. Розвиток творчого потенціалу особистості – одне із завдань сучасного суспільства, що стосується реформування системи освіти.

Відповідно до Закону України «Про освіту» визначено поняття «освіта» – основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави [19].

У Коментарі до Базового компонента зазначено, що переважна більшість дошкільнят зазнає дефіциту руху, недостатньо загартована, характеризується низькою витривалістю. У надзвичайно відповідальний період для становлення організму, психіки, особистості життя дітей проходить в ускладнених умовах. Наприкінці дошкільного дитинства стійкі нервові розлади фіксуються приблизно у кожній п'ятій, а функціональні – у кожній третій дитини [27].

Дослідження таких авторів, як С. Бабюк, О.Богініч, Е.Вільчковський, Н. Денисенко, О. Дубогай, О. Курок, Н. Семенова, Л.Сварковська, П.Шиян та ряду інших свідчать про необхідність підсилення уваги як батьків, так і вихователів дітей дошкільного віку до збереження і зміцнення фізичного здоров'я дітей.

У закладах вищої освіти, де готують майбутніх вихователів дітей дошкільного віку відбувається перегляд навчальних планів і програм фахової підготовки. Вводяться нові спецкурси, що стосуються питань валеологічного виховання дітей, індивідуалізації навчально-виховного процесу у ЗДО, підготовки вихователів до роботи з дітьми, що мають особливі потреби, педагогічного просвітництва батьків тощо [46].

Сучасні вихователі повинні володіти необхідними компетенціями як для роботи з дітьми, в тому числі такими, що мають особливі потреби. Останнім часом в Україні починається активний рух із впровадження у практику роботи суспільних дошкільних закладів інклюзивної освіти.

Дослідженню проблеми підготовки спеціалістів у закладах вищої освіти були присвячені роботи таких авторів, як Л. Артемова, Ю.Бабанський, І. Богданова, В. Бондар, А. Богуш, І. Зязюн, Е. Карпова, Н. Лисенко, Л. Мітіна, С. Сисоєва, Н. Чепелева, О. Шаров та інші.

Ці дослідження забезпечили можливість на сучасному етапі розвитку освіти розглянути зміст і методику формування професійної компетентності фахівця в умовах ступеневої підготовки.

В них розкриваються зміст, методи, форми, нові технології навчання, формування фахових умінь та окремих рис характеру майбутніх педагогів.

Дошкільна ланка є основою реформування в системі освіти, враховуючи вимоги реалізації концепції «Нова українська школа». Зміни повинні відбуватися у вигляді нових поглядів на стереотипи, установки, принципи методичної та управлінської діяльності у ЗДО. Від функцій контролю вихователь відходить у сторону модератора, фасилітатора, людини, що надихає, того, дає поштовх творчим ідеям, розкриває потенціал [48, с.4].

Нині педагог створює інноваційні технології, актуалізує вже існуючі, спонукає педагогів – практиків до їх використання в освітньому процесі. Високі вимоги зростають до творчої обдарованості, до здатності змінюватися, задля відповідності нового формату.

Сучасним педагогам дошкільної галузі необхідно оволодіти здоров'язберезувальними, культурним, взагалі фаховим знаннями; йти «в ногу» з євро інтеграційним процесом; творчо вирішувати існуючі проблеми; бути лідером, здатним вести за собою [48, с. 6].

Вимоги до вихователя ЗДО в процесі становлення особистості дитини: усвідомлювати відповідальність за щасливе дитинство вихованця, його долю; володіти високим рівнем розвитку емпатії, емоційною врівноваженістю, душевною щедрістю, творчою уявою. Важливо також мати високий рівень витримки та врівноваженості.

У взаємодії з батьками вихованців ЗДО вихователь має вільно застосовувати вже апробовані ефективні засоби у поєднанні із новими, інноваційними. Повинна бути сформованою здатність до педагогічної імпровізації. Складовими її визначено: володіння мовленням, рефлексивні уміння, розвинена творча уява, уміння спілкуватися та перевтілюватися. Вихователь закладу дошкільної освіти займає позицію новатора, тільки у такому випадку можливо реалізувати прогресивні

принципи освіти, інноваційні освітні технології, успішно впроваджувати їх в освітній процес.

Загально-відомо, що активна життєдіяльність дитини ґрунтується на спілкуванні: дітей між собою, дітей та педагога. Отже, комунікативно-мовленнєва діяльність дитини, її організація та здійснення займає чільне місце серед особливо важливих сфер професійної діяльності педагога ЗДО. Це вимагає внутрішньої налаштованості на щире, зацікавлене спілкування, здатності до педагогічної імпровізації. Значно частіше і батьки, і педагоги прагнуть сказати або запропонувати, ніж почути і прийняти. Це варіант суб'єкт-об'єктної взаємодії за запланованим сценарієм [30, с. 5].

Оскільки процес взаємодії пов'язаний із безпосереднім спілкуванням із усіма учасниками освітнього процесу, має значення манера говорити, рухи, міміка, настрої та почуття. Успішність освітньої взаємодії передбачає: поставлений голос, висока комунікативна культура, добре розвинене мовлення [4, с. 32].

А. Богуш наголошує, що мовленнєва компетенція – це вміння адекватно й доречно практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності мовлення [5, с. 156].

У контексті нашого дослідження, мовленнєва компетентність майбутнього вихователя – це професійні знання рідної мови, вільне володіння нею, чуття мови, постійне самовдосконалення в цій галузі, оволодіння педагогом усіма видами компетенцій та формування мовленнєвої компетенції у дітей.

Головним є психолого-педагогічна обізнаність.

Професійну компетентність педагога слід відрізнити від педагогічної майстерності. Адже це вищий ступень професіоналізму. Для його розвитку необхідне виконання професійних обов'язків, що

включає вирішення педагогічних задач на основі знань, умінь, творчого потенціалу, досвіду діяльності. Професійне захоплення, розвинене педагогічне мислення, інтуїція, морально-естетичне ставлення до життя – обов'язкові «атрибути» професіоналізму. Важливо розвивати терпіння, здатність до мистецтва виховання.

Важливо мати спрямованість на постійне вдосконалення педагогічної діяльності та дослідницький підхід до педагогічного процесу тощо. За глибоким переконанням А.Макаренка, оволодіти педагогічною майстерністю може кожен педагог за умови цілеспрямованої роботи над собою. Вона формується на основі практичного досвіду.

У психолого-педагогічній літературі узагальнююче поняття «професійна компетентність» розглядається як професійна підготовленість і здатність спеціаліста до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності [47].

За останні десятиріччя в Україні було проведено ряд досліджень, у яких розкривалися загальнотеоретичні проблеми підготовки майбутніх педагогів у ЗВО; становлення і розвиток готовності студентів до певного виду педагогічної діяльності (А. Богуш, В. Бондар, Н. Волкова, Т. Жаровцева, С. Литвиненко, Г. Троцько, О. Шпак та інші); формування готовності, спрямованої на особистісне і професійне удосконалення майбутніх педагогів: морально-психологічної готовності (І. Бех, Л. Кондрашова, Л. Хоружа), готовності до професійного саморозвитку (Н. Гузій, О. Пехота), готовності до інноваційної професійної діяльності (Л. Артемова, І. Богданова, І. Дичківська, Н. Гавриш, Т. Поніманська), готовності до саморегуляції педагогічної діяльності (В. Чайка) тощо.

В умовах ступеневої підготовки у закладі вищої освіти професійна компетентність випускника визначається базовою і розглядається як здатність трансформувати особистісні знання, уміння, професійно-значущі якості у площину професійної діяльності.

У Стандарті вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для першого бакалаврського рівня вищої освіти зазначено, що фахова підготовка здійснює відповідно до загальних та спеціальних компетентностей [67].

У цьому документі визначені компетентності, що стосуються предмета нашого дослідження: здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами (КС-19); здатність до виховання в дітей раннього дт дошкільного віку толерантного ставлення та поваги до інших людей (КС- 16).

Серед програмних результатів навчання слід назвати такі: здійснювати взаємодію в роботі закладу дошкільної освіти та сім'ї; залучати батьків до організації освітнього процесу з дітьми раннього та дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти (ПР- 05); здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками (ПР-17).

Отже, підсумовуючи усе вищезазначено, можна констатувати що для здійснення якісної освітньої діяльності педагогу необхідно володіти професійними компетентностями.

1.3. Взаємодія вихователів закладів дошкільної освіти з родиними вихованців

Сутність професійно-педагогічної діяльності майбутнього вихователя дітей дошкільного віку, на думку М. Машовець, визначається такими показниками, як: професійний інтерес до родини дитини, діяльний інтерес до вихованця, глибоке проникнення в закономірності його розвитку, допомога кожній дитині в її індивідуальному становленні як особистості. Така внутрішня позиція має ґрунтуватися на розумінні необхідності співпраці з батьками

вихованців для досягнення єдності в реалізації мети виховання кожної дитини. Сучасна освітньо-професійна система має всі передумови для професійної підготовки такого фахівця, який здатний до творчої педагогічної діяльності в умовах як сімейного, так і суспільного дошкільного виховання. Проте набуття професійних умінь не обмежується процесом навчання в закладі вищої освіти, адже стимулюється потребою професійного самовдосконалення та можливістю кар'єрного зростання [34, с. 133].

Готовність майбутнього вихователя до роботи з батьками дітей дошкільного віку Г. Борин розглядає як «інтегративну якість особистості, що забезпечує результативну взаємодію педагога з батьками, включає професійно-педагогічні погляди та переконання, емоційно-вольову сферу особистості, професійні знання, вміння і прагнення працювати з батьками в сучасних умовах, самооцінку, етичну, правову культуру педагога» [6, с. 9].

Зміцнення й розвиток тісного зв'язку та взаємодії різних соціальних інститутів (заклад дошкільної освіти, родина, суспільство) забезпечують сприятливі умови життя й виховання дитини, формування основ повноцінної, гармонійної особистості.

Ефективними визначено напрями професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО до роботи із сім'єю такі як – гуманізація взаємодії з родиною. Це впливає на можливість «не перетворити батьків на вчителів, які мають вдома продовжувати освітньо-виховний процес, а зробити домівку місцем затишку, радості, відчуття комфорту і захищеності. Важливо показати дорослим членам родини, як у домашніх умовах цікаво організувати художньо-творчу, продуктивну діяльність, забезпечити оптимальний руховий режим та створити розвивальне середовище в дитячій кімнаті» [34, с. 133].

У майбутніх педагогів треба сформувати розуміння необхідності співпраці з батьками вихованців, щоб допомогти кожній дитині в її

індивідуальному становленні як особистості та реалізувати мету виховання.

Т.В. Галицька наголошує на важливості сімейного виховання, недостатності педагогічної компетентності у батьків, необхідності системи роботи з батьками в ЗДО. Акцентує увагу на використанні опосередкованих форм педагогічної просвіти. У статті форми роботи розподілено на дві категорії. До першої віднесено: «різні доручення, прохання до сім'ї, домашні завдання дітям, виконання яких можливе лише під керівництвом або за участі батьків». Другу категорію завдань формують як такі, що спрямовані на «підготовку і проведення батьками спільно з дітьми вечорів відпочинку і розваг». На думку автора, педагогічне навчання за допомогою зазначених форм діяльності полягає в долученні дорослих до турбот і переживань дітей. Результатом їх використання стане позитивна налаштованість батьків на взаємодію із закладом дошкільної освіти [9, с. 13].

Н. Таран аналізує сучасні форми роботи з сім'єю з питань виховання дошкільників в моральному кліматі пам'яті. Зазначає, що з цією метою доцільно організовувати такі заходи: акції, флешмоби, соціомоби, артмоби, батьківські конференції, колективні творчі справи (створення дерев родоводу, родинних газет, проєктів, підготовка матеріалу до скриньок мудрості, огляду бабусиних торбинок, залучення до участі у виховних заходах, створення міні-музеїв). Такі заходи сприятимуть підвищенню педагогічної компетенції батьків, націленню їх на «виховання дітей у любові, взаєморозумінні, добрі, злагоді, зверненні до свого роду, народу, його традицій і звичаїв» [65, с. 261].

Сучасна дитина занадто рано стикається зі світом дорослого життя. Дорослі відчують падіння моралі, зменшення значущості загальнолюдських цінностей та культурних надбань, засуджують такий стан речей. Проте, на сьогодні відсутні чіткі механізми, які б допомогли захистити дитину від негативного впливу соціопростору, а тому

особлива відповідальність за психологічне благополуччя дитини покладається на батьків. Саме батьки визначають хід розвитку дитини з перших хвилин її життя; мають можливість безпосередньо впливати на оточення дитини (матеріальне, соціальне); формують свідоме ставлення до категорій «добре», «погано», «правильно», «неправильно», «красиво» тощо.

Засади особистісного зростання людини закладаються в рамках родинного виховання. Потреба дитини в схваленні та позитивному емоційному прийнятті домінує у дитячій життєдіяльності. Дитині необхідно відчувати, що у найближчому оточенні її люблять, приймають, визнають. Нині спостерігається відчуження дітей від дорослих та агресивна експансія «телевізійної, екранної культури». Більшість батьків стикаються з такими труднощами, як власна психологічна та педагогічна некомпетентність, непорозуміння з дитиною, нестача часу для спікування з дитиною, ігнорування індивідуальних особливостей маюка. В сучасних сім'ях, на жаль, переважає цілеспрямований тиск на дитину, а не взаємодія на рівні діалогу [40, с. 4].

На думку К. Пятаєвої, можливо виокремити щонайменше три групи батьків: перші – розуміють проблеми дітей, допомагають їх вирішувати; другі – хочуть допомогти дитині, але не знають як або спираються лише на свій життєвий досвід, або не вміють допомагати; треті – не вбачають за потрібне вирішувати „дитячі” проблеми, часто самі потребують психологічної допомоги [54, с.101].

Автор вказує на те, що об'єднати усіх дорослих в єдину систему підтримки та захисту психологічного благополуччя дитинства можливо лише за умови поєднання чотирьох потужних джерел: інституту батьківства, системи освіти, психологічної служби та системи формування моральної суспільної свідомості – інформаційного простору, ЗМІ, культурної політики.

Батьки – найближчі люди для дитини, тому їх міжособистісні взаємини та спосіб життя істотно впливають на формування особистості малюка. Виховання дитини – складний процес, до якого суспільство висуває певні вимоги.

Так, дослідники А. Кузьминський та В. Омеляненко окреслюють такі соціально-психологічні та педагогічні вимоги до батьків: почуття високої відповідальності перед собою та людьми за виховання дітей, належні умови для розвитку та виховання дітей, генетична грамотність, психолого-педагогічна культура, любов до дітей, знання досвіду народної педагогіки у вихованні дітей; створення в сім'ї умов для всебічного гармонійного розвитку особистості [68].

Успіх та ефективність усіх напрямів виховної роботи у ЗДО (фізичного, естетичного, розумового, трудового, морального) у більшості залежить від того, наскільки узгоджено діють дорослі по відношенню до дитини. Лише при дотриманні єдиної стратегії розвитку дитини, взаєморозумінні, взаємопідтримці можливо досягти певних результатів. У де-яких педагогічних колективах проводяться цікаві, змістовні заходи спільно з батьками. Проте необхідна систематична, послідовна, цілеспрямована спільна робота [39, с. 22].

Причини обмеженої взаємодії педагогічного колективу це: збереження традиційних парціальних відносин з родинами вихованців; відсутність нових підходів до побудови динамічної взаємодії; недостатній рівень розуміння зв'язку між розвитком дитини і розвитком сім'ї; низький рівень розвитку діалогічного спілкування у взаєминах з батьками; відсутність необхідних знань і навичок організації спільної діяльності з батьками щодо виховання дітей.

Причини обмеженої взаємодії на рівні сім'ї це: захист свого сімейного світу від стороннього втручання; традиційне ставлення до дитячого закладу як до інституту, що обслуговує сім'ю; відсутність досвіду спільної взаємодії з педагогами. Подолання даної проблеми

можливе за умови партнерської взаємодії його учасників (включаючи найближчий соціум). Відносини, взаємодію з батьками необхідно будувати, враховуючи конкретні обставини й умови сімейного виховання. З одного боку, необхідно враховувати цінності, орієнтири і виховні стратегії батьків, їх ставлення до дошкільного закладу (мотивація вибору дошкільного закладу, задоволення батьків розвитком і вихованням дитини у закладі, ставлення вихователів до дитини, ступінь готовності батьків до підтримки і надання допомоги педагогам); з іншого – ставлення педагогів до членів сім'ї (зміст, інтенсивність спілкування, психологічна готовність до взаємин з батьками вихованців) [56].

Взаємодія педагогів закладів дошкільної освіти та батьків може вважатися організованою з урахуванням наступних підходів.

Перший з них становить перехід від простого співробітництва по обміну інформацією та трансляцію педагогічних знань до співпраці більш високого рівня – до міжособистісного довірчого спілкування педагога з батьками діалогічного спрямованості.

Ключовими поняттями в даному контексті є соціальне партнерство і соціальний діалог, під якими розуміється особистісно-рівноправне спілкування, спільне набуття досвіду в справі виховання і освіти дошкільнят. У цій взаємодії важливий підхід, при якому використовується даний стиль відносин.

З боку педагога неприпустимий аналіз дій батька за ступенем їх педагогічної «грамотності-неграмотності», «активності-пасивності», «готовність-неготовність» до співпраці. Конфіденційний підхід означає, що педагог терпимо ставиться до тому, що члени сім'ї з різних причин можуть приховати від нього істотну інформацію про дитину – це їх особиста справа.

Важливими підходами у взаємодії педагогів ЗДО та батьків є довірливість відносин між ними, особиста зацікавленість в досягненні

позитивних результатів, звільнення від старих поглядів, рефлексивне ставлення до своєї діяльності. Для реалізації цього підходу і педагогам, і батькам як соціальним партнерам необхідно відмовитися від необгрунтованої критики. Особливо важливим для соціального партнерства ЗДО і батьків є реалізація принципу відкритості дитячого садка для батьків. Згідно з цим принципом, батьки мають можливість вільно, на власний розсуд, у зручний для них час відвідувати дитячий заклад, знайомитися з його статутними та нормативними документами, освітньою програмою, планами роботи вихователів, з діяльністю дітей під час перебування в дитячому саду, стилем спілкування вихователя з дітьми тощо. Таке залучення батьків до освітньої діяльності називають «відкритістю дитячого садка назустріч соціуму».

Сучасні батьки потребують вивчення психолого-педагогічних проблем, отримання педагогічних знань і умінь. Тому педагогам необхідно в першу чергу здійснювати освіту батьків з допомогою активних форм, цікавих і корисних для батьків. Взаємодію педагогів і батьків не можна обмежити тільки педагогічною просвітою. Необхідно реалізувати таке поняття, як здатність батьків до рефлексії, під якою розуміється вміння дорослого самокритично оцінити себе як вихователя, стати на місце своєї дитини, подивитися на педагогічну ситуацію її очима і адекватно оцінити.

Такий підхід до взаємодії особливо важливий для молодих сімей, коли у батьків ще тільки починають формуватися батьківська позиція та батьківські установки. Від сформованості здатності до рефлексії своєї виховної позиції і діяльності багато в чому залежить характер взаємовідносин батьків і дитини, батьків і педагогів, успіх їх подальшої спільної діяльності. Сформовані у батьків прагнення зрозуміти свою дитину, вміння творчо використовувати отримані педагогічні знання сприяють гармонізації дитячо-батьківських відносин [14].

В.П. Дуброва у взаємодії ЗДО і батьків пропонує слідувати такими етапами [15]:

На 1-му етапі здійснюється збір інформації: проводяться опитування і анкетування батьків з метою вивчення їх потреб та очікувань від співпраці із закладом дошкільної освіти. На основі отриманих результатів продумуються та плануються зміст і форми взаємодії.

На 2-му етапі педагогам необхідно зацікавити батьків спільною роботою. Це досягається встановленням довірчих і доброзичливих взаємин з батьками та дітьми, скороченням психологічної дистанції між педагогами та батьками.

На 3-му етапі педагоги приділяють увагу тому, щоб сформувати у батьків якомога повніший образ їхньої дитини за всіма основними напрямками педагогічної роботи (соціально-комунікативним, пізнавальним, художньо-естетичним, фізичним) і на цій основі озброїти батьків методами правильного виховання дитини у родині.

На 4-му етапі увагу педагогів ЗДО зосереджено на підтримці партнерських відносин з батьками. Домогтися цього можна, якщо батьки активні і задоволені взаємодією з дитячим закладом. Тільки у такому форматі можливе вільне спілкування, без примусу з боку педагогів довірливе інформування про дії та почуття своєї дитини, її позитивні і негативні риси, труднощі, тривоги, страхи. На цьому етапі так само проводяться опитування батьків з метою вивчення окремих проблем сімейного виховання.

На 5-му етапі в спільній роботі педагогів і батьків планується зміст, форми, методи їх взаємодії. Завдання педагогів на цьому етапі – зацікавити батьків, пропонуючи їм як традиційні, так і нові форми взаємодії.

Аналіз літератури показує, що форми взаємодії дошкільної установи з батьками різноманітні: колективні, групові, індивідуальні.

Позитивні результати в освіті дітей досягаються при вмілому поєднанні різних форм співпраці і взаємодії, і обов'язково – при активному включенні у цей процес педагогів і батьків.

Форми взаємодії дитячого саду з батьками дітей діляться на традиційні і нетрадиційні. Нетрадиційні форми взаємодії з батьками будуються на основі діалогу, відкритості, відмові від критики і оцінки. Використання дозвільної діяльності (спільних свят, розваг) в такій взаємодії сприяє встановленню емоційного контакту між педагогами, батьками і дітьми.

Нова форма взаємодії – робота сімейних клубів, головна мета яких – підвищення педагогічної компетентності батьків в питаннях освіти, виховання і розвитку, збереження і зміцнення здоров'я дошкільників. Завданнями діяльності батьківських об'єднань, товариств, клубів може бути: надання кваліфікованої практичної допомоги батькам з проблем виховання і розвитку дитини; підвищення педагогічної культури батьків; збагачення їх умінь і підтримка впевненості у власних педагогічних можливостях.

Дискусійні клуби є однією з найважливіших форм взаємодії ЗДО і батьків. Їх основне призначення – формування комунікативної культури батьків. Об'єктом дискусії зазвичай є неоднозначна педагогічна проблема, по відношенню до якої кожен учасник може вільно висловити свою думку, якою б непопулярною або несподіваною вона не була.

Такі дискусії сприяють формуванню вміння всебічно аналізувати педагогічні факти і явища, спираючись на наявний у батьків і педагогів життєвий та професійний досвід, стимулюють критичне педагогічне мислення. Досвід показує, що результати таких дискусій з педагогічних проблем сприймаються батьками із зацікавленістю та довірою [46].

Ще однією формою взаємодії закладу дошкільної освіти і батьків є проведення для батьків відкритих видів дитячої діяльності. Така форма роботи може бути організовано по-різному. В одних випадках,

батьки в якості гостей відвідують заняття, де отримують повну та наочну інформацію про діяльність педагогів дитячого садка. В цих випадках часто змінюється поверхнєве судження батьків про професію педагога дитячого садка, оскільки вони реально бачать складну і відповідальну роботу. Важливим є те, що батьки є свідками діяльності своїх дітей в новій і незвичній для обстановці, можуть порівняти поведінку своєї дитини з іншими дітьми, отримати рекомендації щодо навчання та виховання дітей в сім'ї.

В інших випадках батьки можуть бути стати активними учасниками освітньої діяльності. Таке, наприклад, можливо при проведенні майстер-класів для батьків. Зустріч, підготовлена в формі мастер-класу, передбачає, що вихователі і запрошені фахівці дитячого садка проводять невеликий урок для батьків, під час якого вони діляться своїм досвідом щодо виховання та розвитку дітей, демонструють свої досягнення. Під час майстер-класу його учасники (і педагоги, і батьки) дають один одному практичні поради, відпрацьовують і демонструють практичні навички (наприклад, педагог може показати батькам, як виготовити дидактичний посібник своїми руками, як грати в ту чи іншу гру) [56].

Бесіди як форма взаємодії ЗДО з батьками проводяться як індивідуально, так і з групою батьків. І в тому і в іншому випадку педагог чітко визначає мету бесіди та її зміст. Зміст бесіди має бути коротким і значущим для батьків. Спілкування повинно відбуватися таким чином, щоб спонукати батьків до висловлення своєї думки, до дискусії. Педагогу необхідно уміти не тільки говорити, а й слухати батьків, виражати свою зацікавленість, доброзичливість.

Консультації як форма взаємодії ЗДО з батьками проводяться індивідуально або для підгрупи батьків. На групові консультації можна запрошувати батьків різних груп, які мають однакові проблеми або, навпаки, успіхи у вихованні (гіперактивні, агресивні, діти з яскраво

вираженими здібностями до математики, малювання, музики тощо). Мета консультації – засвоєння батьками певних психолого-педагогічних знань і умінь, допомога їм у вирішенні проблемних питань.

Семінари-практикуми є ефективною формою взаємодії ЗДО з батьками, оскільки багато батьків мають потребу в набутті практичних навичок виховання дітей. Саме семінар-практикум дає можливість розповісти про способи та прийоми навчання, продемонструвати їх на практиці. Це можуть бути заходи, на яких члени родин навчаються тому, як читати дитині книжку та розмовляти з нею про прочитане, як знайомити малюка із живописом, скульптурою, декоративно-прикладною творчістю, як використовувати мнемотехніку для розвитку пам'яті, як готувати руку дитини до письма, як вправляти артикуляційний апарат тощо.

Батьківські збори як форма традиційна взаємодії ЗДО з батьками бувають групові та загальні. Загальні збори організовуються 2-3 рази на рік. На них підводять підсумки минулого навчального року або обговорюють завдання на новий навчальний рік, знайомлять батьків з результатами освітньої роботи, обговорюють питання фізичного виховання та проблеми літнього оздоровчого відпочинку дітей тощо. На загальних батьківських зборах часто виступають лікарі, психологи, логопеди, представники методичної служби та інші фахівці. Обов'язково організовуються виступи батьків для зворотнього зв'язку.

Групові батьківські збори проводяться раз в 2-3 місяць. На обговорення виносяться 2-3 важливих питання (одне питання готує вихователь, по іншим можна запропонувати виступити батькам або комусь із фахівців). Щорічно одні збори присвячено обговоренню сімейного досвіду виховання дітей. Вибирається тема, актуальна для даної групи дітей та їх батьків, наприклад, «Чому наші діти не люблять трудитися?», «Як виховати у дітей інтерес до читання», «Комп'ютер – друг або ворог у вихованні дітей?».

Нетрадиційні форми проведення батьківських зборів більш привабливі. Тому педагоги розробляють та проводять такі збори у формі дискусій, конференцій, зустрічей з цікавими людьми, КВК, диспутів, за типом популярних передач «Моя сім'я», «Устами немовлят» тощо.

Ще одна форма взаємодії ЗДО з батьками - «круглий стіл», може проводитися за тематикою різних педагогічних проблем. У ньому, як правило, беруть участь директор закладу, методист, психолог, вихователі груп та інші фахівці. Учасники вільно спілкуються один з одним. Тематики засідань «круглого столу» дуже різноманітні, але всі вони стосуються актуальних для батьків та педагогів проблем освіти дошкільників: наприклад, «Розвиток самостійності у дітей дошкільного віку», «Допитливість і цікавість: у чому їх схожість і відмінність», «Готовність дитини до школи», «Традиції сім'ї» тощо.

«Круглий стіл» можна проводити в кожній віковій групі, зосереджуючи увагу на завданнях програми, за якою працює дошкільний заклад. Ще одна цікава форма роботи – усний журнал. Кожна сторінка журналу – це усне повідомлення, яке може бути проілюстровано дидактичними посібниками, переглядом відеофрагментів, виставками виробів, малюнків, книг, комп'ютерною презентацією тощо. Значний інтерес для батьків викликає те, що в усному журналі досить великий обсяг корисної для них інформації розміщений у відносно короткому відрізку часу. Наочні форми роботи у межах усного журналу включають підготовку пам'яток, брошур для батьків, папок-пересувок, матеріалів на тематичних стендах, фотовиставки. Наприклад, можна запропонувати батькам наочний матеріал для розвитку пам'яті за допомогою мнемотаблиць, ігрові вправи для розвитку уваги, уяви, мислення, різні варіанти проведення дидактичних ігор з дітьми.

Брифінг – це така форма взаємодії ЗДО з батьками, яка проводиться у вигляді зустрічі, на якій коротко викладається позиція

щодо актуальних питань освіти дошкільнят. Він може проводитися методистом, вихователем групи або фахівцем, які заздалегідь готуються до відповідей на питання з певної оголошеної теми. Така форма дозволяє максимально активізувати батьків, оскільки в ній беруть участь дві команди, які по черзі задають один одному питання та відповідають на них, або ж організатор брифінгу задає питання, а батьки відповідають.

Батьківські конференції мають на меті обмін досвідом сімейного виховання. Батьки заздалегідь готують повідомлення з певних тем, педагоги при необхідності надають їм допомогу у виборі матеріалу, в наочному оформленні виступу. Важливо визначити актуальну тему конференції, щоб вона була цікава та корисна всім батькам, наприклад, «Як виховати здорову дитину», «Залучення дітей до культурних традицій свого народу», «Типи сімейного виховання: плюси і мінуси».

«Батьківська пошта» та «Телефон довіри» - це нетрадиційні форми взаємодії ЗДО з батьками, які останнім часом досить поширені. Їх суть полягає в тому, що будь-який член родини має можливість в короткій записці висловити думку з приводу методів виховання своєї дитини, звернутися за допомогою до конкретного фахівця. Телефон довіри допомагає батькам анонімно з'ясувати будь-які важливі для них питання, попередити педагогів про виявлені незвичайні прояви поведінки дітей.

Таким чином, основними формами взаємодії дошкільного закладу з родинами є: використання інформаційно-комунікативних технологій, мультимедіа-презентації, проведення батьківських клубів, майстер-класів, дискусійних клубів, семінарів-практикумів.

РОЗДІЛ 2.

Засоби формування здатності до взаємодії з родинами у майбутніх вихователів ЗДО

2.1. Стан сформованості здатності до взаємодії з родинами дітей у майбутніх вихователів ЗДО

Експериментально-дослідницька робота мала на меті вивчення рівня сформованості здатності до взаємодії з родинами дітей в майбутніх вихователів ЗДО та педагогів-практиків, які вже мають досвід професійної діяльності.

Респондентами стали студенти педагогічного факультету спеціальності «Дошкільна освіта» (всього 136 осіб).

З цією метою на констатувальному етапі експерименту було розроблено анкету, проведено бесіди із здобувачами ступеня вищої освіти «бакалавр», проаналізовано звітні матеріали навчальної та виробничої практик.

Питання стосувалися тем щодо співпраці закладів дошкільної освіти з родинами: визначання поняття «сім'я», стилі виховання у родині, педагогічна культура батьків, психологічний клімат сім'ї. Також питання анкети стосувалися функцій педагога у педагогізації батьків; напрямків, принципів та етапів взаємодії; критеріїв розвитку педагогічної культури батьків.

Результати опитування показали, що студенти 1 та 2 курсів мають близькі показники обізнаності з даної сфери педагогічної діяльності вихователя ЗДО. Високий рівень продемонстрували 12 %, середній – 42%, низький – 46% респондентів. Студенти 3 курсу виявили де-що вищі показники: високий рівень – 19%, середній рівень – 44%, низький рівень – 37 %.

Такі результатом можна пояснити залученням студентів до вивчення навчальної дисципліни «Співпраця ЗДО з родинами», яка пропонується на 3 курсі. Під час навчальної практики на 3 курсі та виробничої («Перші дні дитини у ЗДО») практики у майбутніх вихователів ЗДО з'являється більше можливостей для занурення у проблему взаємодії закладів освіти з родинами.

Студенти 4 курсу продемонстрували ще вищі показники сформованості здатності до взаємодії з родинами вихованців. Високий рівень – 15%, середній рівень – 52%, низький – 33%.

З метою одержання об'єктивної інформації щодо предмету дослідження були проведені бесіди зі студентами. Це дозволило уточнити отримані під час анкетування дані та окреслити особливості уявлень опитуваних щодо певних питань.

Було проаналізовано відповіді на питання анкет, розроблених для працюючих вихователів ЗДО (Додаток В.) та батьків вихованців ЗДО (Додаток А.)

До експериментального дослідження залучено педагогів Баратівського закладу дошкільної освіти Горохівської сільської ради (Снігурівський район Миколаївської області).

Для них було розроблено опитувальник для самоаналізу вихователя ЗДО щодо взаємодії з батьками дітей. Питання передбачали з'ясування того, як вихователь оцінює свою здатність впливати на світогляд батьків щодо виховання дітей, здатність до емоційного самоконтролю у разі виникнення непередбачуваних ситуацій у спілкуванні з батьками, вміння залучати батьків до облаштування розвивального освітнього середовища, вміння інформувати батьків щодо проблем дитини так, щоб це сприймалося ними як турботливе ставлення до дитини.

Важливими, на наш погляд, були питання, що стосувалися вміння планувати свою діяльність у сфері взаємодії з батьками, володіння

формами та методами колективної, групової та індивідуальної взаємодії з батьками та нетрадиційними підходами. Своїм досвідом залучення батьків до участі у освітньому процесі ЗДО поділилися через опитувальник педагоги закладу дошкільної освіти, у якому проходив експеримент.

Оцінили свою роботу на високому рівні 2 педагога, 5 осіб зазначили, їм не завжди вдається реалізувати заходи щодо взаємодії з батьками дітей, 2 респонденти дали відповідь «не володію такими вміннями».

В результаті аналізу відповідей можна констатувати, що існує потреба у опануванні інноваційними формами роботи з батьками. На особливу увагу заслуговує питання взаємодії з родинами в умовах дистанційної освіти.

До констатувального етапу експерименту було залучено 17 родин. Батьками запропоновано було дати відповіді на питання п'яти анкет. Аналіз відповідей засвідчив наступне.

Вцілому усіх батьків влаштовує взаємодія із педагогами ЗДО. Відносини вони оцінили як доброзичливі, засвідчили професійний рівень у діяльності вихователів. Серед побажань щодо виховання особистісних якостей було названо: самостійність (2 родини), доброту та милосердя (9 родин), комунікабельність (4 родини), працелюбність (2 родини).

На питання «До чого повинен підготувати дитину дошкільний заклад?» надані такі відповіді: «до успішного навчання у школі», «до життя відповідно до загальних норм моралі», «до вибору професії», «до бережливого ставлення до свого здоров'я».

Наведемо відповіді на питання «До якого формату взаємодії із ЗДО готова Ваша родина?»

- співорганізатор окремих заходів (11 родин)
- членство у батьківському комітеті (4 родини)

- певне фінансування окремих сфер діяльності ЗДО (2 родини)
Жодна родина не виявила бажання керувати гуртковою роботою або поділитися своїми творчими вміннями із дітьми та педагогами.

Питання «Назвіть, до участі у яких заходах в діяльності ЗДО Ви готові» виявило такі відповіді:

- відвідування занять із подальшим обговоренням (6 родин)
- залучення до підготовки святкових ранків, організації подорожей та екскурсій, сімейних спортивних змагань (11 родин).

На питання «Чи завжди у Вашій родині дотримується єдність підходів до виховання?» батьки відверто відповіли: «інколи не співпадають погляди на виховання», «не завжди». Лише 2 відповіді «у більшості випадків дотримується».

Серед знайомих методів виховання батьки назвали: пояснення, залучення до спільної діяльності, нефізичне покарання, заохочення. Жодна родина не вказала наведені методи: особистий приклад, обговорення ситуації, переконання, доступне дитині доручення та аналіз його виконання.

Батьки вказали такі труднощі у вихованні своєї дитини: обмеженість часу для спілкування з дитиною (11 родин), відсутність досвіду виховання дитини (3 родини), недостатня обізнаність із віковими особливостями дитини (3 родини).

На питання «Якби Ви були керівником або педагогом ЗДО, щоб Ви додатково врахували у своїй професійній діяльності?» учасники опитування відповіли таким чином: дотримуватися кращого фінансування ЗДО (12 родин), дотримуватися заходів щодо батьків, які не виконують свої обов'язки (4 родини), підвищити вимогливість до педагогів щодо їх професійних компетентностей (1 родина).

Аналіз проведеної на констатувальному етапі дослідження роботи засвідчив потребу у розробці додаткових заходів щодо покращення стану справ з даного напрямку педагогічної діяльності.

Результати констатувального етапу експерименту були враховані у виборі форм, методів та засобів формування в майбутніх вихователів ЗДО здатності до взаємодії з батьками.

2.2. Методи, прийоми та форми формування в майбутніх вихователів ЗДО здатності до взаємодії

Сучасна дошкільна освіта потребує педагога, орієнтованого на гуманістичне спілкування, діалог та імпровізацію. Мова йде про потребу сьогодення у педагогові – фасилітаторові, який на відміну від консервативного педагога, відрізняється відкритістю у спілкуванні, прийняттям себе та інших, емпатійним розумінням, здатністю до саморозкриття, професійною розкутістю [25, с.69].

Педагоги, котрі працюють із дітьми мають навчати своїх вихованців новому мисленню, методам пізнання і самоорганізації. Завдання педагога в тому, щоб «підвести дитину до дверей, дати ключ і навчити користуватися ним». Педагог нової генерації має також вміти трансформувати негативні проблеми, настрої, прагнення дітей у позитивний рух [45, с.11].

Зазначені професійні та особистісні якості необхідні також і для організації ефективної і результативної співпраці з батьками вихованців. Цей напрямок роботи надзвичайно важливий і займає одне з пріоритетних місць в професійній діяльності вихователя. Потребу у взаємодії щодо виховання дітей відчують сьогодні й педагоги, і батьки.

Причини обмеженої взаємодії на рівні педагогічного колективу: збереження традиційних парціальних відносин з родинами вихованців;

відсутність нових підходів до побудови динамічної взаємодії; недостатній рівень розуміння зв'язку між розвитком дитини і розвитком сім'ї; низький рівень розвитку діалогічного спілкування у взаєминах з батьками; відсутність необхідних знань і навичок організації спільної діяльності з батьками щодо виховання дітей.

Причини обмеженої взаємодії на рівні сім'ї: захист свого сімейного світу від стороннього втручання; традиційне ставлення до дитячого закладу як до інституту, що обслуговує сім'ю; відсутність досвіду спільної взаємодії з педагогами.

Подолання даної проблеми можливе за умови партнерської взаємодії його учасників. Відносини, взаємодію з батьками необхідно будувати, враховуючи конкретні обставини й умови сімейного виховання. З одного боку, необхідно враховувати цінності, орієнтири і виховні стратегії батьків, їх ставлення до закладу дошкільної освіти; з іншого – ставлення педагогів до членів сім'ї (зміст, інтенсивність спілкування, психологічна готовність до взаємин з батьками вихованців) [56].

Сьогодні необхідно узгодити позиції педагогів і батьків, гуманізувати взаємодію, налаштуватися на потребу професійного та особистісного самовдосконалення. Для цього потрібно: ознайомити членів родини з ефективними методами і прийомами формування у дітей різних форм активності; розкрити важливість ролі матері і батька у вихованні хлопчика і дівчинки; формувати готовність розмовляти з дитиною на теми, які її цікавлять – про народження, сенс людського життя, любов, довіру, правду тощо; надати родинам допомогу у вихованні почуття впевненості у собі; переорієнтувати батьків із дорослої на дитячу модель буття дитини в сім'ї, пропагувати сімейні та соціальні цінності.

Отже, одним із завдань педагогічних працівників дошкільних закладів є – не перетворити батьків на вчителів, які мають вдома

продовжувати освітній процес, а зробити домівку місцем затишку, радості, відчуття комфорту і захищеності. Важливо показати дорослим членам родини, як у домашніх умовах цікаво організувати художньо – творчу, продуктивну діяльність, забезпечити оптимальний руховий режим та створити розвивальне середовище в дитячій кімнаті [55, с.34].

Робота із сім'єю передбачає врахування сучасних тенденцій розвитку стосунків між батьками і дітьми, їхніх технологій, ціннісних орієнтирів, особистісних якостей батьків і дітей, особливостей впливу сім'ї на становлення особистості дитини. Зміст цієї роботи забезпечується: вивченням родинних традицій, спрямованістю на індивідуальні та міжособистісні зміни, вдосконаленням виховної функції сім'ї та функції первинної соціалізації дитини, залученням родини до активного соціального життя [39, с. 24].

Визначено завдання щодо оптимізації взаємодії педагога з батьками: налагодити партнерські стосунки; надавати право на активну та конструктивну позицію; стимулювати інтерес батьків до змін у сучасному освітньому просторі України; інформувати батьків про нетрадиційні методи роботи з дітьми; визначити спільні та специфічні для сім'ї та дошкільного закладу функції; узгодити розклад життя дитини у родині та дошкільному закладі; створити атмосферу спільності інтересів.

Різноманітні сучасні форми роботи з родинами з урахуванням їх особливостей надають педагогічному процесу оновленого світського спрямування, де батьків поважають, враховують їхню думку; дитину люблять і підтримують за будь-яких обставин, дбайливо і з розумінням ставляться до її інтересів; а вихователь почувається комфортно на робочому місці, відчуває свою значимість і прагне професійного вдосконалення, відкритий для сучасних технологій у роботі з дітьми та батьками [31, с.254].

Важливо показати дорослим членам родини, як у домашніх умовах цікаво організувати художньо – творчу, продуктивну діяльність, забезпечити оптимальний руховий режим та створити розвивальне середовище в дитячій кімнаті.

Ефективність реалізації співробітництва педагогів ЗДО і батьків досягається запровадженням в процес його реалізації низки принципів: принцип узгодженості дій, принцип гуманізму, принцип відкритості, принцип індивідуального підходу, принцип доцільності форм і методів співробітництва.

Організація педагогічного співробітництва вимагає від вихователів: моральної відповідальності перед батьками за розвиток, виховання і навчання дітей; постійного й активного контакту з батьками вихованців; недопущення приниження батьківських почуттів; сприяння підвищенню авторитету батьків в очах дітей; тактовного й обґрунтованого висунення вимог перед батьками; відповідальності за психолого – педагогічну освіченість батьків; коректного спілкування з батьками і вміння не лише «слухати, а й чути».

Майбутні вихователі ЗДО повинні опанувати різноманітні сучасні форми роботи з родинами з урахуванням їх особливостей. В процесі навчання у закладі вищої освіти вони має навчитися спілкуванню такого спрямування, де батьків поважають, враховують їхню думку; дитину люблять і підтримують за будь – яких обставин, дбайливо і з розумінням ставляться до її інтересів.

З цією метою нами було розроблено певні форми, методи та засоби роботи з формування у майбутніх фахівців здатності до взаємодії.

Результати анкетування усіх учасників експерименту показали, що, розуміючи значимість взаємодії вихователів дошкільного закладу з батьками вихованців, більшість педагогів не виявляють особистої зацікавленості в організації такої взаємодії. У більшості випадків це відбувається тому, що педагоги не можуть побудувати довірчу

взаємодію з батьками, мають недостатні знання про сучасні підходи до організації взаємодії, не розуміють, чим взаємодія дошкільного закладу з сім'ями вихованців може бути корисною в їх індивідуальній педагогічній діяльності.

Серед форм взаємодії з сім'єю майбутні педагоги ЗДО та педагоги-практики виділяють переважно традиційні форми педагогічної освіти батьків - бесіди і консультації (73%), батьківські збори (29%), оформлення батьківських куточків (27%).

Форми роботи, побудовані на діалозі з батьками – дискусії, круглі столи, сімейні вітальні або зустрічі орієнтовані на розвиток у батьків практичних умінь (ділові ігри, майстер-класи, елементи тренінгу) використовували самі або спостерігали в своєму колективі лише 20% педагогів.

Отримані дані дозволяють зробити висновок про те, що педагоги відчують різноманітні труднощі при організації та здійсненні взаємодії з батьками. Позитивним є те, що багато педагогів усвідомлюють недостатність своєї професійної готовності до організації ефективної цілеспрямованої взаємодії з батьками.

Спільна розробка проектів предметно-розвиваючого і освітнього середовища для вихованців дитячого садка сприяє підвищенню творчого потенціалу педагогів і батьків, в результаті чого діти мають можливість у відповідності з інтересами і схильностями відвідувати гуртки і студії практико-пізнавального центру «Школа пізнавальних наук».

Останнім часом активно впроваджуються в практику ЗДО інтерактивні технології спілкування і освіти батьків і педагогів. Це інформаційна студія «Ромашка-інформ», відео-студія «Веселка». Цікавою є робота по впровадженню комп'ютерних технологій в процес взаємодії з дітьми, батьками та педагогами, використання презентацій, відеофільмів в педагогічному процесі, при проведенні організованої освітньої діяльності, батьківських зборів, спільних розваг.

Впровадження проектного методу в діяльність дошкільного закладу сприяє розширенню пізнавальної сфери не тільки дітей, а й їхніх батьків, в результаті чого: реалізується технологія моделювання у вирішенні завдань соціального розвитку дитини, діє соціальний проект «Формування життєвих навичок дітей і батьків», розроблені авторські програми педагогів додаткової освіти:

- «Мозаїка креативності», організація діяльності з дітьми, батьками, педагогами по формуванню творчих здібностей»;
- «Райдужна крапель», спрямована на формування образотворчих навичок творчо обдарованих дітей, взаємодію з батьками;
- «Екологічна вітальня», спрямована на розвиток партнерських відносин дітей, батьків, педагогів, соціальних партнерів щодо екологічного розвитку дітей;
- «Логоритмічна мозаїка», взаємодія вихователя-логопеда і батьків у питанні корекційного розвитку дітей;
- «Хореографічна карусель», розвиток хореографічних навичок дітей у взаємодії з батьками;

За твердженням деяких сучасних авторів заслуговує на увагу така форма взаємодії ЗДО з батьками як педагогічний консиліум. Вона допомагає краще і глибше зрозуміти стан відносин в конкретній сім'ї, вчасно надати дієву практичну допомогу, якщо, у батьків є бажання щось змінити в ситуації, що склалася.

До складу консиліуму можна включити директора, методиста, вихователя, педагога-психолога, вихователя-логопеда, медичну сестру, членів батьківського комітету. На консиліумі обговорюється виховний потенціал сім'ї, її матеріальне становище і статус дитини в сім'ї. Підсумком роботи консиліуму може бути: наявність відомостей про особливості конкретної сім'ї; визначення заходів допомоги батькам у вихованні дитини; розробка програми з метою індивідуальної корекції поведінки батьків.

Міні-обмін досвідом родинного виховання. Виявляється цікава сім'я, вивчається її досвід виховання. Вона запрошує до себе дві-три сім'ї, які поділяють її позиції в сімейному вихованні. Таким чином, у вузькому колі обговорюється інформація, що цікавить всіх учасників заходу.

Цікаві можливості взаємодії. надають кейс-методи. Учасникам надаються описи певної ситуації, яка виникає в освітньому процесі, для того щоб ознайомитися з проблемою і відшукати її рішення самостійно або в процесі колективного обговорення [38].

Опікунська рада. Однією з нових форм роботи з батьками, що є колегіальним органом самоврядування, постійно діючим на громадських засадах при ЗДО.

Дні добрих справ. Дні добровільної посильної допомоги батьків групі, закладу дошкільної освіти. Наприклад, ремонт іграшок, меблів, групи, допомога у створенні предметно-розвиваючого середовища в групі. Така форма дозволяє налагоджувати атмосферу теплих, доброзичливих взаємин між вихователем і батьками. Залежно від плану роботи, необхідно скласти графік допомоги батьків, обговорити кожне відвідування, вид допомоги, яку можуть надати батьки.

Подібні форми: Дні спілкування, День тата (бабусі, дідуся, хрещених, сестри або брата)

До групи пізнавальних заходів відносяться індивідуальні форми взаємодії з батьками. Для виокремлення шляхів взаємодії з дитиною необхідно вивчення специфіки сім'ї, бесіди з батьками, спостереження за спілкуванням батьків з дітьми.

Педагогічні бесіди – це обговорення з того чи іншого питання. Бесіда може виникати стихійно з ініціативи батьків і педагога. Останній продумує, які питання поставити батькам, повідомляє тему і просить їх підготувати питання, на які б вони хотіли отримати відповідь. Плануючи тематику бесід, треба прагнути до охоплення по можливості всіх сторін

виховання. В результаті бесіди батьки повинні отримати нові знання з питань навчання і виховання дошкільника. Крім того, бесіди повинні відповідати певним вимогам: бути конкретними і змістовними; давати батькам нові знання з питань навчання і виховання дітей; пробуджувати інтерес до педагогічних проблем; підвищувати почуття відповідальності за виховання дітей.

Як правило, бесіда починається з загальних питань, треба обов'язково наводити факти, що позитивно характеризують дитину. Рекомендується детально продумати її початок, від якого залежить успіх і подальший хід. Бесіда індивідуальна і адресується конкретним людям. Вихователю слід підібрати рекомендації, які підходять для даної сім'ї, створити обстановку, що налаштовує на відверту розмову. Наприклад, педагог хоче з'ясувати особливості виховання дитини в сім'ї. Можна почати цю розмову з позитивної характеристики дитини, показати, нехай навіть незначні успіхи і досягнення. Потім можна запитати у батьків, як їм вдалося досягти позитивних результатів у вихованні. Далі можна тактовно зупинитися на проблемах виховання дитини, які ще необхідно доопрацювати. Наприклад: «Разом з тим, хотілося б звернути увагу на виховання працьовитості, самостійності, загартовування дитини тощо». Неохідно, щоб батьки отримали конкретні поради щодо проблемної для них ситуації.

Дозвільні форми організації спілкування покликані встановлювати неформальні стосунки між педагогами і батьками, а також більш довірчі відносини між батьками і дітьми. Надалі педагогам простіше налагоджувати з ними контакти, надавати педагогічну інформацію. Такі форми співпраці з сім'єю можуть бути ефективними, тільки якщо вихователі приділяють достатню увагу педагогічному змісту заходу, а встановлення неформальних довірчих відносин з батьками не є основною метою спілкування.

Свята, ранки, концерти, змагання. До цієї групи форм відносяться проведення педагогами дошкільних установ таких традиційних спільних свят і дозвіллевих заходів, як «Зустріч Нового року», «Різдвяні забави», «Масляна», «Свято мам», «Кращий тато», «Тато, мама, я – дружна сім'я», «Свято врожаю», вечір взаємодії «Як ми весну зустрічали». Не обійтися і без спортивних розваг, таких як сімейні Олімпійські ігри.

Такі заходи допомагають створити емоційний комфорт в групі, зблизити учасників педагогічного процесу. Батьки можуть проявити кмітливість і фантазію в різних конкурсах. Вони можуть виступати в ролі безпосередніх учасників: брати участь в складанні сценарію, читати вірші, співати пісні, грати на музичних інструментах і розповідати цікаві історії.

Виставки спільних робіт батьків і дітей, сімейні вернісажі. Такі виставки, як правило, демонструють результати спільної діяльності батьків і дітей. Це важливий момент в побудові взаємовідносин між дитиною і батьками і значимий для вихователя, адже є свідченням підвищення активності батьків у житті групи, одним із показників комфортності внутрішньо-сімейних стосунків. Наприклад, виставки «Краса, що навколо нас», «Чудеса для дітей з непотрібних речей», вернісажі «Руки мами, руки тата і мої рученята», «Природа і фантазія».

Спільні походи та екскурсії. Основна мета таких заходів – зміцнення дитячо-батьківських відносин. В результаті у дітей виховується працьовитість, акуратність, увага до близьких, повага до праці. Це початок патріотичного виховання. Любов до Батьківщини народжується з почуття любові до своєї сім'ї. З цих походів діти повертаються збагачені новими враженнями про природу, її рослинний та тваринний світ, про історію свого краю. Потім захоплено малюють, готують вироби з природного матеріалу, оформляють виставки спільної творчості.

Благодійний акції. Така форма спільної діяльності має велике виховне значення для дітей, які навчаються не тільки приймати подарунки, а й самостійно їх виготовляти. Батьки теж не залишаться байдужими, спостерігаючи як їх дитина з захопленням грає з друзями в дитячому садку в давно занедбаному ігровому будиночку. Улюблена книга, яку підклеїли, стала ще цікавіше і звучить по-новому під час читання або перегляду в колі друзів. Наприклад, акція «Подаруй книгу другу». Завдяки такій формі роботи з батьками може оновитися і поповнитися дитяча бібліотека.

До даних формам також можна віднести: гуртки і секції; клуби батьків, бабусь, дідусів; клуб вихідного дня; випуск стінгазети; домашні вітальні; робота театральної трупи «діти + батьки (спільна постановка спектаклів); сімейні зустрічі; велопробіг, музичні та літературні салони; виставки предметів колекціонування (значки, марки, старовинні іграшки, посуд, музичні інструменти тощо).

Отже, одним із завдань педагогічних працівників дошкільних закладів є – не перетворити батьків на вчителів, які мають вдома продовжувати освітньо – виховний процес, а зробити домівку місцем затишку, радості, відчуття комфорту і захищеності.

Викладений вище практичний матеріал з досвіду роботи, необхідний, щоб дві системи (дитячий садок і сім'я) стали відкритими один для одного і допомогли розкриттю здібностей і можливостей дитини.

Якщо зазначена робота з батьками та її аналіз будуть проводитися регулярно та систематично, то поступово з'являться певні результати: батьки з «глядачів» і «спостерігачів» стануть активними учасниками зустрічей і помічниками вихователя і адміністрації ЗДО, тим самим формуватиметься атмосфера взаємоповаги. А позиція батьків як вихователів стане більш гнучкою, оскільки вони стали безпосередніми

учасниками навчально-виховного процесу своїх дітей, відчуючи себе більш компетентними у вихованні дітей.

2.3. Аналіз результатів формувального експерименту

Формувальний експеримент проходив на педагогічному факультеті ХДУ, учасниками стали студенти спеціальності «Дошкільна освіта».

Підготовка майбутніх вихователів ЗДО до вирішення завдань взаємодії з батьками передбачала поступове нарощування професійно значущих компетенцій.

Метою першого етапу стало засвоєння теоретичних знань за допомогою використання технологій активного навчання та їх застосування в процесі квазіпрофесійної діяльності педагога дошкільної освіти.

У початковому плані підготовки вихователів дітей дошкільного віку за спеціальністю «Дошкільна освіта» визначені навчальні дисципліни, орієнтовані на освоєння знань про технології педагогічного спілкування і умінь їх застосовувати в різних комунікативних ситуаціях: «Вступ до спеціальності» (1 курс), «Педагогіка дошкільна» (2 курс), «Співпраця ЗДО з родинами» (3 курс).

Було запропоновано теми для самостійного опрацювання студентами окремих тем. Наприклад: «Здійснення роботи з педагогічним колективом ЗДО щодо організації взаємодії з сім'ями вихованців», «Впровадження інноваційних форм для ефективної взаємодії з сім'ями вихованців», «Підвищення педагогічної культури батьків дітей дошкільного віку», «Форми залучення батьків дитини до активної співпраці з дошкільним закладом», «Форми роботи з батьками щодо обміну досвідом виховання дітей».

Також запропоновано тематику курсових робіт. Наведемо приклади: «Використання надбань української етнопедагогіки у родинному вихованні дітей», «Виховний потенціал сім'ї у формуванні особистості дитини-дошкільника», «Роль родинних традицій у вихованні дітей», «Роль стосунків з членами родини у вихованні інтересу дошкільника до людей», «Спільна діяльність дорослих і дітей як чинник формування позитивних взаємин у сім'ї», «Взаємодія дитячого закладу з батьками у вихованні морально-вольових якостей дітей», «Шляхи розв'язання конфліктів між батьками та дітьми дошкільного віку», «Формування педагогічної рефлексії як складової педагогічної культури батьків», «Спільна робота дитячого садка і родини по вихованню дошкільників на традиціях українського народу»

Наступним етапом підготовки стане мотиваційно-аналітичний етап, мета якого – мотивація майбутніх педагогів до партнерської взаємодії з сім'ями вихованців. Реалізація даної мети здійснюється за допомогою використання методу кейсу, аналізу педагогічних ситуацій.

Змістовної основою ситуацій можуть стати результати діагностики педагогічної взаємодії, приклади проблемної взаємодії педагога з батьками, батьків з дитиною [64].

Так, студентам на практичних заняттях з «Методики співпраці ЗДО з родинами» було запропоновано участь у обговоренні таких педагогічних ситуацій: «Батьки не цікавляться успіхами та «дитячими досягненнями» свого малюка», «Мати не може дійти згоди з батьком дитини щодо реагування на дитячі вередування», «Як тактовно розповісти батькам, що їх дитина краде речі та іграшки іншим дітей» та інші.

Наведемо приклад вирішення групою студентів педагогічної ситуації.

«У дитини середні здібності, але сім'я поставила за мету зробити з нього вундеркінда. Кожен день у нього розписаний по хвилинах: окрім

дитячого садочку його водять на курси англійської мови, на секцію тенісу, у художню школу. Навіть під час денного сну в дитячому садку малюка ведуть на заняття з вокалу. Вдома дитину змушують слухати серйозну класичну музику. Грати дошкільнику просто ніколи. На всі вмовлення педагогів батьки відповідають, що бажають дитині тільки добра»

Проблема для обговорення: як побудувати взаємодію з такою родиною та допомогти малюкові знайти дитинство?

Після дискусії студентами були запропоновані такі варіанти вирішення ситуації.

1. Треба звернутися за допомогою до психолога та навести батькам аргументи на користь правильного розвитку дитини. Все має відбуватися в свій час, і буває дуже небезпечно його випереджати, особливо в дошкільному віці, коли діти пізнають світ через гру, вільне спілкування з однолітками.

Якщо дитина не награться в дошкільному дитинстві, то потім можуть з'явитися дуже серйозні психічні проблеми. Саме психолог зможе пояснити батькам внутрішні процеси, які відбуваються з їхньою дитиною, може протестувати його і пояснити батькам результати проведених тестів (в тому числі і в малюнках малюка, в тому, що і як він зображує). Таким чином, ви можете розкрити всі плюси і мінуси подібного виховання дитини, а ось вирішувати вже доведеться самим батькам.

2. Батьки щиро впевнені, що бажають дитині тільки кращого. Проте звернутися до психолога самі вони не хочуть. Можна спробувати піти від протилежного – почати хвалити батьків, як багато часу вони приділяють малюкові, додаючи кожен раз – як шкода тільки, що хлопчик не висипається – на занятті ліпленням весь час позіхав; часто стала розсіюватися увага.

Доречним може стати приклад колишнього вихованця, з яким теж багато займалися, але йому в школі дуже не подобається. У першому класі нудно, перевели в другій, а там діти не грають з ним. У дитини не були сформовані навички взаємодії з іншими дітьми.

Можна звернутися до батьків: «Ми помічаємо, що Ваш хлопчик не вміє грати з однолітками. Ви, напевно, з ним в інші ігри граєте? У які? Адже провідна діяльність у дошкільному віці – гра. Нам дуже цікаво, як ви слухаєте класичну музику, що малюк уявляє в цей час? А що він малює?»

«Можливо Вашій дитині дійсно важко виконувати всі амбітні плани? Можливо, йому подобаються інші справи? Давайте спробуємо разом це з'ясувати.

Важливо, щоб батьки відчули позитивне ставлення до своєї родини».

Особливе місце в розвитку комунікативної компетентності майбутнього педагога набувають елементи соціально-педагогічного тренінгу, що дозволяє в різних ситуаціях педагогічного спілкування навчитися краще розуміти партнера по спілкуванню, грамотно вибудувати технологію позитивного спілкування з різними партнерами, освоїти вміння моделювати стратегію управління педагогічним спілкуванням з позиції особистісного взаємодії. Такі ігри та вправи сприяють розвитку у студентів прагнення до творчої самореалізації в педагогічній діяльності.

Використовуючи тренінгові заняття під час формування соціально-педагогічних навичок роботи у майбутніх фахівців дошкільної освіти, необхідно так організувати діяльність студентів, щоб у кінцевому результаті досягти найважливішої мети: формування готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності. Крім того, застосовуючи даний метод у навчальній практиці, ми розвиваємо у студентів такі якості: відкрите висловлювання почуттів, руйнування

рольових стереотипів, поглиблення почуття відповідальності, усвідомлення власних мотивів діяльності, адекватне сприймання себе та інших учасників тренінгу, активний контакт і співробітництво з іншими членами групи [26, с. 54].

Пропонується для використання на практичних заняттях рольових ігор та тренінгів: «Ми не боїмося змін», «Педагогічний колектив - це команда», «Вчимося спілкуватися», «Здоровий педагог - успішний педагог»

Приклад тренінгу «Інноваційна діяльність як шлях саморозвитку педагога» наведено у Додатку Г.

Традиційною формою роботи є проведення батьківських зборів. Проте цей захід можна організувати цікаво та ефективно. Пропонуються Правила проведення батьківських зборів з метою встановлення ефективної взаємодії:

1. Збори повинні запам'ятатися.
2. Збори повинні змусити батьків задуматися.
3. Збори повинні налаштувати батьків на позитивну, конструктивну взаємодію.
4. Інформаційний контент зборів повинен бути добре підготовлений і оформлений (пам'ятки, листівки, буклети, фотографії тощо)
5. У присутності всіх батьків хвалити дітей, відзначаючи їх досягнення, висловлювати критику на адресу дитини слід тільки в розмові наодинці з батьками.
6. На кожного з батьків має вистачати часу.
7. Збори – це не лекція і не урок: необхідно залучати батьків до діалогу.
8. Поважати свій час і час батьків: збори не повинні тривати більше 1-ого години і 20-ти хвилин (приблизний регламент: 20 хвилин -

донести нову інформацію; 15-20 хвилин - вислухати питання і відповіді на них; 20 хвилин - індивідуальні питання та відповіді).

Звичайно, індивідуальні бесіди з батьками можуть зайняти трохи більше часу, але краще їх перенести на іншу спеціально виділену та узгоджену з батьками ситуацію. Якщо батькам знадобиться час на організаційні питання, то це можна врахувати окремо, але, обов'язково, створити умови і можливість для їх обговорення.

9. Кожне зібрання повинно містити короткий звіт про найцікавіші справи дитячої групи, про досягнення дітей. Треба також анонсувати майбутні події, запрошувати батьків до співпраці.

10. Організаторам батьківських зборів бажано бути винахідливими: щоразу проводити захід по-новому.

Серед нетрадиційних форм робота з батьками пропонується виготовлення «авторських журналів та газет».

Метою «видання» в дитячому саду газет і журналів є привернення уваги батьків до співпраці. Власноруч виготовлені педагогами газети і журнали розповідають батькам про особливості фізичного, психічного, соціального розвитку дошкільнят; про життя дітей в дитячому садку (нерідко в гумористичній формі); надають рекомендації щодо вихованню та навчанню дітей раннього та дошкільного віку. Ця форма зручна тим, що батьки можуть ознайомитися з газетою або іншим журналом в той час, коли з тих чи інших причин очікують свою дитину.

Студентам пропонується придумати назви газет і журналів. Наприклад: «Батьківський вісник», «Весела сімейка», «Батьки + діти» Також вони визначають частоту виходу газети (журналу не рідше 1 разу в квартал). Студенти визначили, що можливий незапланований «спеціальний» випуск газети (журналу) присвячений яскравій події в житті дітей.

Пропонується у завершенні навчального року всі випуски газети виставити для загального огляду, щоб можна було ще раз згадати всі події року і запланувати нові справи на майбутній рік.

Ще однією нетрадиційною формою взаємодії з батьками є «переписка» педагогів і батьків.

Лис-звернення – це письмове повідомлення, виражене в короткій, лаконічній формі. Оформляється у формі прохання, що вказує на потребу в діловому спілкуванні для вирішення різних питань. Щотижнева записка, адресована безпосередньо батькам вихованця, повідомляє родині про здоров'я, настрої, поведінку дитини в дитячому садку і іншу різну інформацію.

Особистий блокнот (зошит) – це письмова форма щоденного обміну інформацією між дитячим закладом і сім'єю. Такі блокноти (зошит) можуть щодня курсувати між дитячим закладом і сім'єю. У них батьки можуть повідомляти вихователям про успіхи дитини в різних сферах діяльності, про особливі сімейні події.

У якості індивідуального практичного завдання студенти готують варіанти оформлення таких листів, особистих звернень.

Під час їх аналізу увага звертається на тактовність повідомлень, коректність у формулюванні окремих прохань або зауважень на адресу батьків.

Особливу увагу пропонується звернути на оформлення «Листів-подяк», «Батьківських відзнак», «Грамотвід педагогічного колективу ЗДО» тощо. Майбутні вихователі вчаться правильно здійснювати таку педагогічну діяльність.

Як зазначає С. Івах, «дуже важливою є апробація набутих студентами вмій і навичок організації роботи з батьками дошкільників під час педагогічної практики, коли майбутні вихователі мають змогу продемонструвати рівень підготовки безпосередньо в реальній роботі, яка є сполучною ланкою між теоретичним навчанням та майбутньою

професійною діяльністю з дітьми дошкільного віку, їхніми батьками» [23].

Під час організації педагогічної практики у якості залікового завдання було запропоновано розробку Куточку для батьків. Пропонуються «Методичні рекомендації щодо оформлення стенду «Для вас, шановні батьки»

Мета: знайомити батьків з питаннями виховання дітей, надавати батькам конкретну інформацію (групову та загальну), висвітлення освітнього процесу у закладі дошкільної освіти.

Необхідно надавати батькам потрібну педагогічну інформацію доступно, переконливо і економно.

Вимоги до оформлення куточка:

- змістовність цілеспрямованість тематики;
- естетичність, вдала компоновка матеріалу;
- різноманітність матеріалу, але не перевантаженість;
- барвистість та зорова привабливість (для привернення уваги);
- відповідність віковим особливостям дітей дошкільного віку;
- сезонність тематики;
- відображення місцевих та гіональних особливостей;
- зручність розташування для ознайомлення з інформацією;
- відсутність стандарту;
- систематична зміна матеріалу (1 раз в 2 місяці);
- тексти повинні бути короткими, зрозумілими для читачів.

Вимоги до організації:

- наявність текстового матеріалу;
- наявність ілюстративного матеріалу;
- наявність місця для дитячих робіт (стенди, полиці);
- наявність вітрин для педагогічної та дитячої художньої літератури;
- наявність «книги добрих справ батьків»;

обладнання зручного місця для батьків, щоб була можливість прочитати інформацію, розглянути дитячі роботи.

Зміст.

В куточку для батьків розміщується інформація за двома розділами.

1 розділ. Розміщається інформація про повсякденне життя групи: меню, режим, оголошення, відомості про заняття, правила для батьків, довідковий матеріал про час роботи адміністрації закладу. Психолога, логопеда, лікаря, номери телефонів, адреса ЗДО.

2 розділ. Розміщується інформація про поточну роботу по вихованню дітей в дитячому садку і вдома: виписки з календарних планів, короткі записи щодо виконання програми виховання і навчання в дитячому садку, роботи дітей, рекомендації з питань навчання і виховання, звіти опікунської ради про виконану роботу, короткі звіти про динаміку досягнень. Також міститься досвід сімейного виховання, виписки з програм телебачення з рекомендаціями. Рекомендуються матеріали, які доцільно подивитися і послухати з дитиною протягом тижня, анотації до педагогічних статей і літератури.

Інформація для батьків розміщається в загальних місцях (коридори, фойє, вестибюлі) і в групових приміщеннях.

За результатами опитувань педагогів та батьків особливої актуальності набули останнім часом питання організації взаємодії з родинами під час дистанційного навчання та в умовах адаптаційного карантину, пов'язаного з розповсюдження захворювання COVID – 19.

Дистанційне навчання – це сукупність сучасних засобів, що забезпечують надання інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання інформаційно-комунікативних технологій.

Дистанційна освіта – це той контент, який надається педагогом і закладом дошкільної освіти батькам своїх вихованців. Саме батьки вирішують, у який зручний для них та їхніх дітей час використати

запропоновані віде-матеріали, тексти казок, віршів, приклади ігрової, фізичної, трудової, образотворчої та інших видів діяльності [52, с. 21].

Формат онлайн-занять дітей дошкільного віку передбачає безпосередню участь батьків. Проте, досвід показує, що навіть відповідальним батькам та компетентним фахівцям не завжди вдається досягти визначених цілей і завдань. Педагоги не повинні брати на себе відповідальність батьків за навчання, виховання і розвиток власних дітей [52, с. 28].

Окремі вихователі та батьки вже раніше використовували елементи дистанційного навчання. Багатьом вже знайомі аудіо-казки, навчально-розвивальні комп'ютерні ігри, руханки. Майстер-класи з дитячої рчної праці, мультиплікаційні фільми.

У випадку, коли малюк з різних причин тимчасово не може відвідувати заклад дошкільної освіти, батьки самостійно обирають можливості до організації життєдіяльності своєї дитини. Важливо батькам усвідомлювати доречність та відповідність використання інтернет-ресурсів віковим особливостям кожної окремої дитини. У разі правильного вибору ефект буде дійсно корисним

Проте часто буває так, що батьки намагаються чим-небудь зайняти свого малюка задля того, щоб спокійно займатися своїми справами. Загальновідомо, що без супроводу дорослої людини такі види діяльності можуть лише нашкодити дитині, викликати справжню залежність.

Процес сприйняття інформації засобами комп'ютерних технологій повинен обов'язково мати продовження у вигляді пояснень, коментарів, бесід з дитиною щодо змісту побаченого. Тільки у разі такого формату дитина отримає користь від пасивного перегляду навіть корисних матеріалів.

Задля вирішення цього завдання студенти отримали завдання не тільки підібрати комп'ютерні ігри та сюжети для дітей дошкільного

віку, але й запропонувати подальше опрацювання цих матеріалів у родинному колі.

Останнім часом в інтернеті розміщено багато авторських пропозицій щодо взаємодії з малюками в період дистанційного навчання. Студенти 3 курсу отримали завдання підготувати добірку таких роликів та проаналізувати їх педагогічну доцільність.

Ще однією формою підготовки майбутніх вихователів ЗДО до взаємодії з батьками дітей стало завдання підготувати рекомендації для родин щодо освіти та розвитку дитини в умовах тимчасової ізоляції. Це завдання потребувало дуже серйозної підготовки і виявилось справжнім випробуванням на професійну компетентність, оскільки необхідно було врахувати і провідну діяльність дітей певного віку, вікові психологічні особливості дітей, вимоги державних програм розвитку та навчання дітей дошкільного віку.

Завершальним в системі підготовки майбутніх педагогів до співпраці з батьками визначено рефлексивно-узагальнюючий етап, мета якого – аналіз і узагальнення їх індивідуальної готовності до організації партнерської взаємодії з батьками вихованців за допомогою рефлексії, розробка індивідуальної траєкторії самовдосконалення в сфері педагогічного спілкування.

Реалізація даної мети здійснювалася за допомогою завершення циклу роботи над вирішенням педагогічних завдань і кейсів, запропонованих для роботи на першому етапі. Студенти повинні були оцінити свої здібності та обґрунтовано проаналізувати ситуацію кейса, знайти варіанти можливих рішень, сформулювати їх теоретичне обґрунтування, визначити можливі перспективи розвитку ситуації.

Важливим змістовним компонентом підсумкового етапу є презентація кожним студентів своїх індивідуальних досягнень в області володіння знаннями і вміннями організації партнерської взаємодії з батьками. Для цього студентам пропонується участь в шоу-технологіях

(КВН, «Що, де, коли?», «Брейн-ринг», «Квест») з проблеми, конкурсах на кращий сценарій інтерактивної консультації для батьків, краще оформлення сторінки сайту для батьків, творчу форму маршруту вихідного дня для батьків з дітьми.

На цьому етапі студенти вправляються у використанні різних форм взаємодії з батьками: підготовка і проведення батьківських зборів, тренінгу, батьківської конференції, майстер-класи. Майбутні педагоги вчать розробляти сценарії дозвіллевих форм взаємодії, підбирати матеріали сайту для батьків, зміст батьківських куточків і інших наочних форм інформування.

Важливим компонентом третього етапу стає рішення професійних завдань, коли студентам пропонується опис реальної ситуації або дії педагога щодо батьків, яким треба дати оцінку. При вирішенні цих завдань кожен учасник може не погодитися з зазначеним дією, обґрунтовано довести його педагогічну або комунікативну недоцільність і запропонувати свою програму дій. Як тематики проблемних ситуацій можуть бути запропоновані: скарга вихователя батькам на поведінку дитини, обговорення при батьках результатів діагностики, некоректний і неестетичний варіант оголошення для батьків в інформаційному куточку.

Завершальним умінням студентів стало складання есе з оцінкою якості своєї професійної компетентності в сфері партнерської взаємодії з батьками вихованців і складання індивідуального маршруту самоосвіти.

Контрольний етап експерименту передбачав самостійне проектування студентами взаємодії з батьками за допомогою комунікативно-технологічної карти. Для цього студенти включалися в самостійну педагогічну діяльність, проектували взаємодію з батьками вихованців на заняттях в процесі навчальної діяльності.

Методика оцінки передбачає виділення компонентів педагогічної діяльності (критеріальних функцій) відображають структуру

професійної діяльності вихователя, які були розкриті в ряді показників: аналіз (діагностика) умов взаємодії; характеристика певної родини вихованця ЗДО, що передують результатам взаємодії; планування (конструювання) взаємодії; постановка конкретних освітньо-виховних цілей, планування спільної діяльності з родинами дітей, способів включення кожної сім'ї в спільну діяльність; планування виховно-освітньої інформації, спілкування з членами сімей; реалізація (здійснення) взаємодії; здійснення індивідуального підходу в умовах спільної партнерської діяльності, облаштування предметно-розвиваючого середовища, володіння педагогічною технікою; конструктивний педагогічний самоаналіз; самооцінка студентом результатів своєї педагогічної діяльності, оцінка доцільності вибору змісту, форм і методів освітньої роботи, самооцінка володіння педагогічною технікою, конструктивні висновки для професійного самовиховання.

Аналіз змін в рівнях сформованості здатності до роботи з родинами дітей свідчить про те, що методика поетапного формування професійної готовності майбутніх вихователів ЗДО забезпечила високий рівень підготовки в порівнянні з констатувальним етапом експерименту. У студентів зафіксовано такі позитивні зміни в змістовних характеристиках професійної готовності: прояв емоційної чуйності, комунікабельності, спостережливості, вміння володіти собою, доброзичливості, глибокого і стійкого інтересу до педагогічної діяльності, емпатії, рефлексії; ґрунтовні знання програмного матеріалу; використання різноманітних методів і прийомів роботи з батьками; володіння методикою проведення заходів відповідної тематики; вміння працювати з методичною літературою; володіння комунікативними вміннями, що проявляються у встановленні педагогічно доцільних взаємин з колегами, дітьми та їх батьками.

ВИСНОВКИ

Дошкільне дитинство – унікальний період у житті людини, коли формується здоров'я, здійснюється розвиток особистості. У той же час це період, у плині якого дитина перебуває в повній залежності від навколишніх дорослих – батьків, педагогів. Тому неналежний відхід, поведінкові, соціальні й емоційні проблеми, що виникають у цьому віці, приводять до важких наслідків у майбутньому.

Одним з пріоритетних завдань, що стоять перед закладом дошкільної освіти, є взаємодія з родинами для забезпечення повноцінного розвитку дитини. Тому необхідно прямувати курсом створення єдиного простору розвитку дитини, як у ЗДО, так і у родині. Педагог закладу дошкільної освіти повинен працювати таким чином, щоб батьки могли: перебороти авторитаризм і побачити світ з позиції дитини; досягти розуміння того, що не можна дитину порівнювати з іншими дітьми; довідатися про сильні й слабкі сторони розвитку дитини й урахувати їх; бути емоційною підтримкою дитині.

Для забезпечення сприятливих умов життя й виховання дитини, формування основ повноцінної, гармонійної особистості необхідні зміцнення й розвиток тісного зв'язку й взаємодії дитячого саду й родини.

У процесі написання магістерської роботи ми дійшли таких висновків:

1. Педагогічна взаємодія становить суть освітнього процесу. Це – узгоджена діяльність педагога і дітей, спрямована на досягнення спільних цілей та результатів, на вирішення важливих завдань.

Подано аналіз поглядів науковців на питання формування у майбутніх вихователів здатності до взаємодії з батьками з обґрунтуванням актуальності та важливості проблеми. Розглянуто питання формування вітчизняного нормативно-правового підґрунтя

цього напрямку в діяльності ЗДО, на основі аналізу Закону України «Про дошкільну освіту» та Державного стандарту дошкільної освіти – Базовий компонент дошкільної освіти України, інструктивно-методичні листи Міністерства освіти і науки України з питань організації роботи педагогів з батьками.

Здійснивши теоретичний аналіз законодавства, поглядів науковців на проблему, навчально-методичних документів, автори пропонують власне бачення щодо завдань взаємодії ЗДО з батьками.

Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості, які дозволяють йому самостійно і ефективно реалізувати цілі педагогічного процесу.

Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності.

2. Педагогічна освіта України вступила в етап реформування, зберігаючи набутий національний досвід і поступово входячи у світовий освітній простір. На цьому етапі виникли нові питання, які необхідно вирішувати. Серед них проблема формування професійної компетентності вихователів дітей дошкільного віку.

Педагоги закладів дошкільної освіти спрямовують свої зусилля на всебічний розвиток особистості, організовують освітній процес у ЗДО. Їх професійні компетентності полягають у володінні психолого-педагогічними знаннями, новітніми освітніми технологіями, культурою мовлення, у сформованості стійких вмінь та навичок організації різних видів діяльності дітей: ігрової, трудової, фізичної, естетичної тощо.

Проте вони не єдині, хто опікується дітьми дошкільного віку. Одне з перших місць у формуванні особистості дитини займають батьки.

Одним з важливих напрямів роботи ЗДО є взаємодія з батьками, яка здійснюється на підставі низки нормативно-правових документів. Батьки є активними учасниками освітнього процесу, яким надано певні права та

обов'язки: здійснення освітнього процесу, громадське самоврядування в установах та фінансування закладів освіти тощо.

Робота щодо взаємодії закладу дошкільної освіти з сім'єю базується на індивідуальному та диференційованому підходах, що дозволяють враховувати соціальний статус, мікроклімат сім'ї, батьківські запити та ступінь зацікавленості діяльністю ЗДО. Взаємодія ЗДО з сім'єю є основою для встановлення соціального партнерства з метою надання допомоги батькам у вихованні дітей, охорони і зміцнення їх фізичного та психічного здоров'я, в розвитку їх індивідуальних здібностей.

3. Експериментально-дослідницька робота мала на меті вивчення рівня сформованості здатності до взаємодії з родинами дітей у майбутніх вихователів ЗДО та педагогів-практиків, які вже мають досвід професійної діяльності.

Респондентами стали студенти педагогічного факультету 1, 2, 3 та 4 курсів спеціальності «Дошкільна освіта» (всього 136 осіб).

З цією метою на констатувальному етапі експерименту було розроблено анкету, проведено бесіди із здобувачами ступеня вищої освіти «бакалавр», проаналізовано звітні матеріали навчальної та виробничої практик. Питання щодо співпраці закладів дошкільної освіти з родинами: визначання поняття «сім'я», стилі виховання у родині, педагогічна культура батьків, психологічний клімат сім'ї. Також питання анкети стосувалися функцій педагога у педагогізації батьків; напрямків, принципів та етапів взаємодії; критеріїв розвитку педагогічної культури батьків.

Для педагогів-практиків було розроблено опитувальник для самоаналізу вихователя ЗДО щодо взаємодії з батьками дітей. Питання передбачали з'ясування того, як вихователь оцінює свою здатність впливати на світогляд батьків щодо виховання дітей, здатність до емоційного самоконтролю у разі виникнення непередбачуваних ситуацій

у спілкуванні з батьками, вміння залучати батьків до облаштування розвивального освітнього середовища, вміння інформувати батьків щодо проблем дитини так, щоб це сприймалося ними як турботливе ставлення до дитини.

Окреме опитування відбулося серед батьків вихованців закладу дошкільної освіти.

Аналіз проведеної на констатувальному етапі дослідження роботи засвідчив потребу у розробці додаткових заходів щодо покращення стану справ з даного напрямку педагогічної діяльності.

Результати констатувального етапу експерименту були враховані у виборі форм, методів та прийомів формування у майбутніх вихователів ЗДО здатності до взаємодії з батьками.

4. Взаємодію з батьками необхідно будувати, враховуючи конкретні обставини й умови сімейного виховання. З одного боку, необхідно враховувати цінності, орієнтири та виховні стратегії батьків, їх ставлення до закладу дошкільної освіти; з іншого – ставлення педагогів до членів сім'ї (зміст, інтенсивність спілкування, психологічна готовність до взаємин з батьками вихованців).

Для цього необхідно ознайомити членів родини з ефективними методами і прийомами формування у дітей різних форм активності; розкрити важливість ролі батьків у вихованні дитини; формувати готовність розмовляти з дитиною на теми, які її цікавлять – про народження, сенс людського життя, любов, довіру, правду тощо; надати родинам допомогу у вихованні почуття впевненості у собі; переорієнтувати батьків із дорослої на дитячу модель буття дитини в сім'ї, пропагувати сімейні та соціальні цінності.

Нами запропоновано форми роботи, побудовані на діалозі з батьками – дискусії, круглі столи, сімейні вітальні або зустрічі орієнтовані на розвиток у батьків практичних умінь, ділові ігри, майстер-класи, елементи тренінгу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе и его закономерности, основы и методы : учеб.-метод. Пособ. М. : Высш. шк., 1968. 368 с.
2. Базаров Т. Ю. Компетенции будущего: Квалификация? Компетентность (критерии качества)? [Электронный ресурс] Режим доступа : www.tltsu.ru/publectures/lecture_06.html. – Название с экрана.
3. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М.Богуш, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук ; авт. кол.: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін. К, 2012. 26 с.
4. Богуш А.М. Компетентнісний підхід до комунікативно-мовленнєвої професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. Навч. посібник. Одеса, 2013. с.32-92.
5. Богуш А.М. Компетентнісний підхід до мовленнєвого розвитку дошкільників // Педагогічна і психологічна наука в Україні. Том 2. К.: «Педагогічна думка», 2007. с. 155-170.
6. Борин Г. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до роботи з батьками дітей раннього віку : автореф. дис. канд. пед. наук. Тернопіль, 2009. 20 с.
7. Гавриш Н. В. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості : метод. посіб. К. : ВД «Слово», 2012. 256 с.
8. Гавриш Н. В. Новий закон України «Про освіту»: які зміни очікують наше дошкільля? Дошкільнє виховання. 2017. № 11. С. 2-6.
9. Галицька Т. В. Взаємодія закладу дошкільної освіти з родиною : сучасні підходи. Дошкільний навчальний заклад. 2018. № 11. С. 11-13.
10. Дитина в дошкільні роки : комплекс. освіт. програма / [авт. кол.: Богуш А. М. та ін. ; наук. керівник К. Л. Крутій] ; Ін-т педагогіки і

психології Тернопіл. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Запоріжжя : ЛПРС, 2016. 159 с.

11. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.

12. Діти в інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі : посібник для батьків / І. В. Литовченко, С. Д. Максименко, С. І. Болтівець, М.-Л. А. Чєпа, Н. М. Бугайова. К. : ТОВ «Видавничий будинок «АванпостПрим», 2010. 48 с.

13. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / А. М. Богуш, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш, С. М. Курінна, І. П. Печенко ; [наук. ред. А. М. Богуш ; за заг. ред. Н. В. Гавриш]. Луганськ : Альма-матер, 2006. 368 с.

14. Дуброва В. П. Допоможемо батькам – допоможемо дітям. Палітра педагога. 1998. №1. С. 28-31.

15. Дуброва В.П. Теоретико-методические основы взаимодействия детского сада и семьи. Минск, 1997. 45 с.

16. Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України, головний ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

17. Жаровцева Т. Педагогічна освіченість батьків як умова реалізації ідей батьківської педагогіки В. О. Сухомлинського. Наука і освіта. 2008. № 6. С. 57-60.

18. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-1>

19. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19_5.

20. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативноцелевая основа компетентностного подхода в образовании

: авторская версия. М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 220 с.

21. Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи. Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи : монографія. – К., Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. С. 1018.

22. Исаева Т. Е. Педагогическая культура преподавателя как условие и показатель качества образовательного процесса в высшей школе (Сравнительный анализ отечественного и мирового образовательного процесса). Ростов-на-Д. : Рост. гос. ун. путей сообщения, 2003. 312 с.

23. Івах С. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з батьками дітей дошкільного віку в умовах вищого закладу освіти. URL: <http://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2245/2321>

24. Каптерев П. Ф. Избранные педагогические сочинения. М. : Педагогика, 1982. С. 30.

25. Керівник, майстер, творець: складові професійного успіху: навч. метод. посіб. для керівників дошкільних навчальних закладів / Ю.С. Манилюк Л.І. Тищук. Житомир: ПП «Рута», 2013. 156 с.

26. Киричок В. Тренінги та розвиток комунікацій. Відкритий урок. 2006. № 1. С. 51-61.

27. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : [навч. метод. посіб.] / наук.ред. О. Л. Кононко. К. : Ред. Журн. «Дошкільне виховання», 2003. 243 с.

28. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років : Проект [Електронний ресурс / Стратегічна дорадча група «Освіта» ; МОН України. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797/>

29. Лисенко Н. Педагогіка українського дошкілля [текст] : навч.-метод. пос. : у 2-х ч. Івано-Франківськ, 2001. 134 с.

30. Луценко І. Спілкуємося на рівних. Організація комунікативно-мовленнєвої діяльності дошкільняи на засадах дитиноцентризму. Дошкільнє виховання, 2015. № 1. С. 5-9.
31. Майстер-класи для вихователів ДНЗ. Упоряд. В.М. Кравцова Харків : Вид. група «Основа», 2009. 284 с.
32. Маркова А. К. Психология профессионализма. М. Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. 308 с.
33. Мартиненко С. М. Лекції із загальної педагогіки: Навч. Посібник. 5-те вид., стер. К. : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2008. 124 с.
34. Машовець М. Педагогічна взаємодія викладача і студентів у процесі викладання курсу «Сімейна дошкільна педагогіка» (спеціалізація «сімейний вихователь»). Вісник Львівського університету. Серія «Педагогіка». 2005, С. 132-137.
35. Машовець М. Підготовка студентів до співпраці з батьками дітей дошкільного віку : навчально-методичний посібник ; Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова. Київ, 2000. 128 с.
36. Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців [Електронний ресурс]: лист Міністерства освіти і науки України від 11жовт. 2017р. №1/9-546. Режим доступу:
<https://drive.google.com/file/d/0Bxpu4GDxDpc7YWVvcWUtVWJpdEk/view>
37. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України. Режим доступу :
<http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>
38. Михайлова Э. А. Кейс и кейс-метод. М.: Центр Марк. исслед. и менеджд., 1999. 46 с.
39. Назарчук Н. Батьки – наші одnodумці, партнери. Проєкт взаємодії педагогів і батьків. Дошкільнє виховання. 2014. № 4. С.22-25.
40. Найближчий соціум: розвиває чи руйнує. «Дошкільнє виховання». 2010. №6. С.4-5.

41. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року // Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>
42. Національний класифікатор України «Класифікатор професій ДК 003:2010» https://hrliga.com/index.php?module=norm_base&op=view&id=433
43. Національний освітній глосарій: вища освіта / [авт.-уклад. І. І. Бабин, Я. Я. Болюбаш, А. А. Гармаш й ін. ; за ред. Д. В. Табачника і В. Г. Кременя]. К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. 100 с.
44. Ожегов С.І., Шведова Н.Ю. Тлумачний словник російської мови. ІТІ Технології. 2005. 994 с.
45. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника – перспективи розвитку: навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 136 с.
46. Піроженко Т. О., Хартман О. Ю. Виховуємо дитину – зростаємо як батьки : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 168 с.
47. Платонов К. К. Краткий словарь системы психологических понятий. 2-е изд. М. : Просвещение, 1984. 340 с.
48. Половіна О. Педагог для дошкільника. Вихователь-методист дошкільног закладу. 2018, №1. С.4-9.
49. Про дошкільну освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 11 лип. 2001 р. № 2628-III : [редакція від 19.01.2019] // Законодавство України / Верхов. Рада України. Текст. дані. Київ, 2019. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
50. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341

[Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#n37>

51. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 05 верес. 2017 р. № 2145-VIII : [редакція від 19.01.2019] // Законодавство України / Верхов. Рада України. Текст. дані. Київ, 2019. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

52. Проблеми дистанційної освіти дошкільнят. Круглий стіл «ДВ». «Дошкільнє виховання». - 2020, № 5, - С. 21-29.

53. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» / О. О. Андрієтті, О. П. Голубович, О. П. Долинна, Т. В. Дяченко, Т. С. Ільченко, Г. Є Тернопіль: Мандрівець, 2013. 104 с.

54. Пятаева Е. Детство сегодня: вызовы и возможности. Образовательная политика : научный публицистический журнал, №5-6 (43-44), 2010. С. 100-104.

55. Родинне виховання: сучасні підходи / упоряд. Т. Вороніна, О. Мельник. Київ : Шк.світ, 2010. 112с. (Бібліотека «Шкільного світу»).

7. Майстер – класи для вихователів ДНЗ / упоряд. В.М. Кравцова. Харків : Вид. група «Основа», 2009. 284 с.

56. Рудік О.А. Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад. О.А. Рудік, І.В. Молодушкіна. Харків : Вид. група «Основа», 2013. 222 с.

57. Семенова Н. Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні особистості дитини дошкільного віку як психолого-педагогічна. Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки. 2017. № 2. С. 19-29.

58. Ситуаційна методика навчання : теорія і практика / Упор. О. Сидоренко, В. Чуба. – К.: Центр інновацій та розвитку, 2001.

59. Суржанська В.А. творчі завдання в роботі з дітьми старшого дошкільного віку / В.А. Суржанська // Навчальний посібник для студентів факультетів дошкільного виховання та вихователів дит. дошк.

закл. / Харків. держ. пед. ун-т ім.Г.С. Сковороди. К.: Науковий світ, 2003. 34 с.

60. Словарь иностранных слов / [под ред. И. В. Лехина, С. М. Локшиной, Ф. Н. Петрова ; (главный редактор) и Л. С. Шаумяна]. – изд. 6-ое, перераб. и доп. – М. : «Советская энциклопедия», 1964. С. 315.

61. Словник української мови : у 10-ти томах / ред. кол : І.К.Білодід, А. А. Бурячок, В. О. Винник та інші. К. : Наукова думка, 1976. С. 123.

62. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности : уч. пособие для студ. высш. пед. учебн. заведений . М. : Академия, 2003. 304 с.

63. Соловйова Л. Формуємо цілеспрямованість та наполегливість у дошкільників: оптимізація взаємодії з дорослим. Спеціалізований журнал «Вихователь-методист дошкільного закладу». 2015. № 9. С. 14-20.

64. Сурмін Ю. П. Метод аналізу ситуацій (Case study) та його навчальні можливості. Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології: Кол. моногр. – К.: МАУП, 2005.

65. Таран В. Робота з батьками в напрямі виховання дошкільників в моральному кліматі пам'яті / Таран Вікторія // Психолого-педагогічний пошук : зб. наук. пр. за матеріалами II Всеукр. студент. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми дошкільної освіти: перспективи, інновації, розвиток» (21–22 квітня) / М-во освіти і науки України, Глухів. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка, ф-т дошк. освіти. Глухів, 2016. Вип. 3. С. 261- 265.

66. Тлумачний словник // Українська мова : Енциклопедія [редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін.] 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.

67. Урядовий портал [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.kmu.gov.ua/control/newsnpd. – Назва з екрану.
68. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.- метод. посібник / Т.О. Піроженко, Л.І. Соловйова та ін. К.: Видавничий Дім «Слово», 2016. 248 с.
69. Шаповалова О. Роль сім'ї у дошкільній освіті : теорія і практика : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Суми : Редакційно-видавничий відділ СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 225 с.
70. Юрченко В. І. Оптимізація взаємин у системі «студент – викладач»/ В. І. Юрченко // Освіта і управління. 1997. № 3. С. 103-110.
71. Tuning Educational Structures in Europe. – [europa. eu. Int / comm / education /policies/educ/tuning/tuning_en.html](http://europa.eu.int/comm/education/policies/educ/tuning/tuning_en.html).

ДОДАТКИ

Додаток А.

Анкети для батьків

Шановні батьки, запрошуємо Вас до опитування з метою з'ясування сформованості партнерської взаємодії під час освітнього процесу у ЗДО.

Анкета анонімна, вказувати прізвище не обов'язково.

Анкета № 1

«Характеристика взаємодії педагогів та батьків в умовах ЗДО»

1. Вибір закладу дошкільної освіти для Вашої дитини залежав від Вас чи альтернативи не було?

- а) перед тим, як обрати ЗДО ми ознайомилися з його діяльністю;
- б) зручне територіальне розташування ЗДО;
- в) вибору не було.

2. Вам подобається дитсадок, який відвідує Ваша дитина?

- а) так;
- б) ні, проте вибору не було;
- в) є окремі зауваження та побажання.

3. Існує довіра до вихователів ЗДО?

- а) так;
- б) ні;
- в) нам все одно, вибору немає.

4. Як Ви можете охарактеризувати відносини з педагогами ЗДО?

- а) доброзичливі;
- б) напружені, конфліктні;
- в) нейтральні, обидві сторони лише виконують свої функції.

5. Чи існує єдність педагогічних вимог у Вашої родини та у педагогічного колективу ЗДО?

- а) так;
- б) ні;
- в) інколи.

6. Ви берете участь у батьківських зборах?

- а) так;
- б) ні;
- в) інколи.

7. Чи важлива для Вас інформація, отримана на батьківських зборах?

а) так;

б) ні;

в) лише в окремих випадках мені цікаво.

8. Які питання, на Ваш погляд, необхідно обов'язково розглядати на батьківських зборах?

9. Що Вам подобається у діяльності ЗДО, який відвідує Ваша дитина?

10. Що Вам не подобається у діяльності ЗДО, який відвідує Ваша дитина?

11. Назвіть, до участі у яких заходах в діяльності ЗДО Ви готові:

а) відвідування занять із подальшим обговоренням;

б) залучення до підготовки святкових ранків, виставок спільних виробів; спільних подорожей та екскурсій; спортивних сімейних змагань, гурткової роботи тощо;

в) зустрічі із фахівцями (психологи, педіатри, логопеди, науковці тощо)

12. Ваші пропозиції щодо покращення стану взаємодії ЗДО з сім'ями вихованців?

Анкета № 2

«Суспільна оцінка та підтримка закладу дошкільної освіти батьками»

1. Які якості особистості повинні виховуватися у дитячому садку?

1. Самостійність
2. Комунікабельність
3. Дисциплінованість
4. Доброзичливість
5. Працелюбність
6. Відповідальність

7. Пізнавальна активність
8. Доброта і милосердя
9. Турботливе ставлення до природного довкілля
10. Додайте важливі для Вас якості

Пронумеруйте 5 пунктів у порядку їх значущості для Вас.

2. Заклад дошкільної освіти повинен підготувати дитину до...

1. Успішного навчання у школі
2. Трудової діяльності
3. Самостійності
4. Життя відповідно до загальних норм моралі
5. Вибору професії
6. Взаємодії з іншими людьми
7. Бережливого ставлення до свого здоров'я
8. Бережливого ставлення до оточуючого світу
9. Сімейного життя
10. Ваш варіант _____

Пронумеруйте 5 пунктів у порядку їх значущості для Вас.

4. Заклад дошкільної освіти забезпечує високу якість знань та умінь?

- а) ЗДО забезпечує високу якість знань та умінь;
- б) ЗДО забезпечує якість знань та умінь, проте є окремі зауваження;
- в) Забезпечує задовільно;
- г) Якість не задовольняє.

5. Як можна визначити Ваші взаємовідносини із педагогічним колективом ЗДО?

- а) доброзичливі;
- б) нейтральні;
- в) напружені.

6. Вкажіть варіант взаємодії Вашої родини із ЗДО:

- а) партнерство;
- б) ми - залежна сторона;
- в) ми – впливова сторона;
- г) свій варіант _____.

7. До якого формату взаємодії із ЗДО готова Ваша родина?

- а) співорганізатор окремих заходів;
- б) членство у батьківському комітеті;
- в) керівництво гуртковою роботою;
- г) певне фінансування окремих сфер діяльності ЗДО.

Анкета № 3 «Дитячий заклад очима батьків»

Шановні батьки, відповідь на дану анкету має бути: а) так або б) ні.

1. Вас задовольняє освітній процес ЗДО?

а) так;

б) ні.

2. Ваша дитина із задоволенням відвідує дитячий садок?

а) так;

б) ні.

3. Вам подобається, як вихователі ставляться до Вашої дитини?

а) так;

б) ні.

4. Влаштовує Вас директор ЗДО?

а) так;

б) ні.

5. Вас влаштовує діяльність батьківського комітету?

а) так;

б) ні.

6. Вважаєте Ви себе повноцінним учасником освітнього процесу у ЗДО?

а) так;

б) ні.

7. Чи враховується Ваша думка щодо освітнього процесу у ЗДО?

а) так;

б) ні.

8. Вам подобається матеріальне забезпечення та облаштування дитячого закладу?

а) так;

б) ні.

Анкета № 4

Шановні батьки, оберіть відповіді, що відповідають Вашій думці. Якби Ви були педагогом або керівником закладу, щоб Ви ще додатково враховували?

а) Підвищити вимогливість до педагогів щодо їх професійних компетентностей;

б) Дотримуватися заходів щодо батьків, які не виконують свої обов'язки;

в) Домагатися кращого фінансування ЗДО;

г) Ваш

варіант

Анкета для батьків № 5

«Ви та Ваша дитина»

Дайте, будь ласка, відверті відповіді

1. Чи завжди у Вашій родині дотримується єдність підходів до виховання?

- а) завжди;
- б) інколи не співпадають погляди на виховання;
- в) у більшості випадків дотримується;
- г) ніколи

2. Чи дотримуетесь Ви міри принциповості щодо виховання своєї дитини?

- а) так;
- б) ні;
- в) не завжди.

3. Які методи виховання Ви використовуєте?

- ✓ Переконавання;
- ✓ Пояснення;
- ✓ Особистий приклад;
- ✓ Даєте доручення та вимагаєте їх виконання;
- ✓ Залучаєте до спільної діяльності;
- ✓ Заохочення;
- ✓ Покарання (не фізичне)
- ✓ Фізичне покарання.

4. Які труднощі виникають у вихованні дитини?

Обмеженість часу для спілкування із дитиною;

Недостатня обізнаність із віковими особливостями дитини;

Відсутність досвіду виховання дитини

Ваш варіант _____

Дякуємо за відверті відповіді та сподіваємось, що співпраця дошкільного закладу та Вашої родини щодо успішного виховання та навчання дитини буде лише покращуватися

**Анкета для студентів, майбутніх вихователів
закладів дошкільної освіти**

1. Виберіть правильну відповідь:

а) Сім'я – мала соціальна група, що складається з поєднаних шлюбом чоловіка та жінки, їхніх дітей (власних або усиновлених), інших осіб, пов'язаних родинними зв'язками з подружжям, кровних родичів;

б) Замкнене об'єднання людей, яке захищає свій внутрішній світ і протистоїть зовнішнім впливам та втручанням;

в) Добровільно об'єднаних спільною метою та спільною діяльністю людей;

г) Малу соціальну групу, у якій вік чоловіка та дружини не перевищує 30 років, які живуть в юридично визнаному чи громадянському шлюбі

2. Стилі виховання в сім'ї:

а) Авторитарний, ліберальний, демократичний;

б) Авторитарний, лабільний, демократичний;

в) Авторитарний, ліберальний, конкурентний;

г) Емоційний, ліберальний, демократичний.

3. Яку функцію в роботі з батьками реалізовує педагог, озброюючи їх певним комплексом психолого-педагогічних знань?

а) Освітню; б) Стимулюючу; в) Оцінну; г) Всі відповіді вірні.

4. Виховання батьків – це (виберіть вірну відповідь):

а) Постійний процес розвитку дитини, заснований на свідомому прагненні до вдосконалення своєї особистості;

б) Пропагування педагогічної літератури серед батьків;

в) Залучення батьків до участі у спільних освітніх заходах із дітьми;

г) Міжнародний термін, під яким розуміється допомога батькам у виконанні ними функцій вихователя власних дітей – батьківських функцій.

5. Взаємодію з батьками у ДНЗ проводять за такими основними напрямками (виберіть не вірну відповідь):

а) Профілактична, роз'яснювальна робота з усіма категоріями батьків з питань здоров'я дітей, формування особистості та індивідуальна виховна робота;

б) Виявлення проблемних сімей, дітей, які мають певні особливості; корекційна робота з ними;

в) Корекція виховного впливу батьків на єдине розуміння результату ставлень і вмінь, необхідних для вдосконалення їхньої виховної практики;

г) Захист прав дитини.

6. Психологічний клімат сім'ї може бути:

а) Позитивним, негативним, комбінованим, систематизованим;

б) Психологічним, педагогічним, соціально-психологічним, соціально-педагогічним;

в) Сприятливим, несприятливим, суперечливим;

г) Веселим, сумним, пасивним.

7. Педагогічну культуру батьків складають:

а) Знання психології дитини та закономірностей виховання, соціальний статус, педагогічна емпатія;

б) Знання психології дитини та закономірностей виховання, педагогічна рефлексія, педагогічна емпатія;

в) Знання психології дитини та закономірностей виховання, педагогічна рефлексія, ідейні переконання;

г) Знання психології дитини та закономірностей виховання, традиції сімейного виховання, педагогічна емпатія.

8. Робота з батьками здійснюється у такі етапи:

а) Психологічне обстеження батьків на початку навчального року; робота із сім'ями, що перебувають у соціально небезпечному стані; результат отриманих даних;

б) Обстеження батьківського контингенту в кінці року; виявлення сімей, що перебувають у соціально благополучному стані; аналіз отриманих даних;

в) Обстеження на початку навчального року батьківського контингенту; виявлення сімей, що перебувають у соціально небезпечному стані; аналіз отриманих даних;

г) Профілактична робота на початку навчального року із батьківським контингентом; психолого-педагогічна профілактика; аналіз отриманих даних.

9. Вплив дошкільних закладів на розвиток педагогічної культури батьків буде ефективним, якщо відповідатиме таким критеріям(виберіть не вірну відповідь):

а) Спрямованість і адресність; б) Колективні форми роботи; в) Оперативний зворотний зв'язок;

г) Індивідуалізація педагогічного впливу.

10. Принципи взаємодії з батьками (виберіть вірну відповідь):

а) Ліберальний стиль спілкування; співпраця, а не наставництво; ґрунтовна підготовка до проведення заходів із батьками; динамічність;

б) Доброзичливий стиль спілкування; індивідуальний підхід; співпраця, а не наставництво; ґрунтовна підготовка до проведення заходів із батьками; динамічність;

в) Стиль спілкування доброзичливий; індивідуальний підхід; спостереження за сім'єю; ґрунтовна підготовка до проведення заходів із батьками;

г) Доброзичливий стиль спілкування; індивідуальний підхід; мінімальна підготовка до проведення заходів із батьками; динамічність у стосунках.

Додаток В.**Анкета для вихователів закладів дошкільної освіти**

Анкета самоаналізу вихователя ЗДО щодо
взаємодії з батьками дітей.

Шановні колеги!

В сучасних умовах вихователь повинен володіти методами і прийомами ефективної взаємодії та диференційованої психолого-педагогічної освіти батьків.

Просимо Вас відповісти на питання анкети для аналізу та подальшого планування нашої роботи в даному напрямку.

Прізвище, імя _____

Стаж роботи у ЗДО _____

№ п/п	Показники	Варіанти відповідей		
		Оцінюю свою роботу на високому рівні	Вдається не завжди	Не володію такими вміннями
1	Встановлення стосунків взаємної довіри з родинами вихованців			
2	Маю перспективне та поточне планування педагогічної взаємодії з родинами вихованців			
3	Володію формами та методами колективної, групової та індивідуальної взаємодії з родинами вихованців ЗДО			
4	Володію нетрадиційними формами взаємодії з родинами вихованців ЗДО			
5	Досвід залучення батьків до			

	участі в освітньому процесі ЗДО			
6	Вміння інформувати батьків щодо проблем дитини так, щоб це сприймалося ними як турботливе ставлення до дитини			
7	Здатність впливати на світогляд батьків щодо виховання дитини			
8	Володіння культурою педагогічного спілкування з батьками			
9	Здатність до емоційного самоконтролю у разі виникнення непередбачуваних ситуацій у спілкуванні з батьками			
10	Вміння залучати батьків до облаштування педагогічного простору, до облаштування розвивального освітнього середовища			

Дякуємо за співпрацю!

Анкета № 2

1. Які форми і методи взаємодії Ви використовуєте в роботі з батьками у Вашому закладі дошкільної освіти?
2. Які труднощі ви відчуваєте у взаємодії з батьками своїх вихованців?

3. Чи був у Вас позитивний досвід у взаємодії з батьками? Якщо так, то який саме?

4. Чи був у Вас негативний досвід взаємодії з батьками? Якщо так, то який саме?

5. Які форми взаємодії з батьками в умовах закладу дошкільної освіти Ви вважаєте найефективнішими?

6. Які інновації та нетрадиційні форми взаємодії Ви використовуєте у роботі з батьками дітей?

7. Чи використовуєте Ви для взаємодії з батьками дітей такі засоби, як WhatsApp, Viber, e-mail, соціальні мережі? Якщо так, вкажіть, будь ласка, які саме.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, _____ Одірова Людмила Михайлівна

учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки ;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу

академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

2.12.2020

(дата)

(підпис)

Одірова Л.М.

(ім'я, прізвище)